

1. Aktér

- Mezinárodní vztahy jako obor vznikl ve 20. století
 - o Stát jako základní jednotka systému, stát je aktérem mezinárodních vztahů
 - o Stát se opírá o vnitřní a vnější suverenitu (má teritorium, populaci, jsou uznány ostatními státy)
- Od 60. let roste vliv mezinárodních organizací
 - o Otázka toho, nakolik jsou mezinárodní organizace aktéry mezinárodních vztahů, hráči, samostatnými subjekty či spíše strukturami, na kterých hrají státy hru
- Obnova debaty, kdo je tedy aktérem mezinárodních vztahů a co ho definuje
 - o Vnitřní dimenze
 - „capacity to act“ (**Carol Ann Cosgrove, Kenneth Twitchett** - *The New International Actors: The United Nations and the European Economic Community*, 1970)
 - Aktér je ten, co splňuje vnitřní dimenzi kapacity jednat (nejen jedná, ale je i pro systém důležitý)
 - Autonomní rozhodovací procedury
 - = má vliv na mezinárodní systém, je důležitý a ovlivňuje zahraniční politiku států
 - splňuje OSN, nesplňuje Visegrad
 - „actor capability“ (**Gunnar Sjöstedt**, 1977)
 - Aktéra poznám na základě chování – pokud se chová jako aktér, je to aktér
 - o Vnější dimenze (řeší se až od 90. let)
 - Vnímání ostatních aktérů (**David Allen a Michael Smith**, 1990)
 - Je to aktér, když ho tak ostatní chápou
 - Relativní aktérství = můžu být aktér jen ve specifickém odvětví
 - Například OSN se dají chápat i jako hřiště, i jako aktér
 - o = někdo může být v rámci jednoho procesu jako aktér a v rámci jiného procesu hrací pole jiných aktérů
 - Otázka „capability-expectation gap“ (**Christopher Hill** – článek *The capability-expectations gap or conceptualising Europe's international role*, 1993)
 - Demonstruje to na EU – jak aktéři mimo EU unii chápou jako aktéra a očekávají její zapojení
 - „there is a gap between what the EC had been talked up to do and what the EC was actually able to deliver“
- Od konce 90. let snaha propojit vnitřní a vnější dimenzi do „konstruovaného aktérství“
 - o **Joseph Jupille a James Carporaso** (1998) definují 4 faktory, na základě kterých se pozná aktér
 - Uznání (jednání ne se členy, ale s celkem) e.g. NATO neřeší školství
 - Autorita (zároveň ten celek musí mít pravomoci v dané oblasti)
 - Autonomie
 - Soudružnost (musí být vnitřní shoda uvnitř celku)
 - o **Charlotte Bretherton a John Vogler** (2006)
 - Aktéra dělá příležitost + chci jím být

- Aktér ale musí být přítomný, schopný a mít vliv mimo hranice
- Musí mít schopnosti
 - Sdílený závazek k pravidlům
 - Musí mít vnitřní legitimitu – uznání, že má právo existovat
 - Musí mít nástroje pro zapojení
 - Musí mít identifikované priority
- S rozpadem bipolárního světa dojde k utvrzení předpokladu, že éra klasické diplomacie skončila
 - Zvýšení počtu globálních aktérů, kteří nejsou stát
 - „informační revoluce“ / změnila hrací pole
 - Není jednoduché odhalit národní zájem státu
 - Narůstá vliv ekonomických zájmů
 - Do diplomacie vstupují i aktéři, kteří jsou specialisté i na jiné oblasti a stojí mimo ministerstva zahraničí
- Globalizace vede k tomu, že je třeba řídit globální problémy mimostátně
- Kdo jsou tedy aktéři?
 - Tradičně to jsou státy (chápaní OSN – členy jsou pouze státy x WTO – členem je i EU co by celek)
 - V poslední době ale roste vliv nestátních aktérů (Al-Kaida, nadnárodní korporace, neziskové organizace)
 - Problém identifikace „statehood“ – jsou jakoby státem, ale ne všemi uznaným (Kosovo)
 - Actor-network theory = všichni relevantní (já určím, kdo je důležitý) vs. tradiční aktér stát
- Otázka moci
 - Může být aktér, který nemá moc?
 - **Robert Dahl:** moc je schopnost A přimět B, aby udělal, co by jinak neudělal
 - **Max Weber:** moc jako schopnost jednotlivce či skupiny dosáhnout svého cíle, když se tomu jiní snaží zabránit
 - Charakter moc: donucení vs autorita
 - **Stephen Lukes**
 - I have defined the concept of power by saying that A exercises power over B when A affects B in a manner contrary to B's interests
 - Tři tváře moci : issue – agenda - manipulation
 - V principu je ale „moc“ koncept, který je špatně definovatelný
 - Terminologické problémy – power vs. power (moc vs. mocnost)
 - Existuje ale shoda, že moc je klíčová
 - Dva způsoby chápání
 - Esenciální
 - Moc jako vlastnost, která se dá změřit (počet vojáků, velikost teritoria)
 - Měří ale skutečnou či potenciální moc? (například Francie má jaderné zbraně, ale reálně je nepoužije = je tedy mocná či potenciálně mocná?)
 - Vztahové pojetí (relativistické)
 - Moc je vztah, v němž A způsobí změnu chování B
 - Moc je multidimenzionální – v jedné se zvyšuje a v jedné se snižuje (například Nizozemí je slabší vojensky než Německo a přizpůsobuje se v této spolupráci, Nizozemí je ale silnější v budování státu práva v krizové situaci)

- Je tedy třeba ji blíže charakterizovat – o jaké moci mluvíme (v oblasti rozsahu; v doméně, ve které se projeví; ve váze – jak je pravděpodobné, že A přesvědčí B; v ceně – co bude A stát, aby přesvědčil B; v prostředcích – jak bude A nutit B)
 - Filozofie
 - Lockova kultura založená na vztahu rivalů (live and let live)
 - Kantova kultura založená na vztahu přátel (all for one, one for all)
- Formy moci
 - Tradičně vázána na vojenskou sílu – zbraně, počet vojáků
 - Od 90. let debata na nové rovině (Joseph Nye)
 - Hard power
 - Soft power – získat schopnost to, co chcete, pomocí atraktivity spíše než donucením – změna, protože se B chce změnit
- Dle definice moci mohou definovat mocnost
 - Civilian power/military power/market power/trade power

Joseph S. Nye, Jr.: Soft Power – The Means to Success in World Politics

- Several ways to affect the behaviour of others – coerce with treats, induce them with payments, attract them
- It is not enough to evaluate only the power resources – you should know also the context of the game
- We can distinguish between *hard power* and *soft power*
- Hard power rests on inducement (“carrots”) or threats (“sticks”)
- X you can get the outcomes you want without tangible threats or payoffs
 - o It has been called – “the second face of power”
- A country may obtain the outcomes it wants in world politics because other countries – admiring its values, emulating its example, aspiring to its level of prosperity and openness – want to follow it
- = it is also important to set the agenda and attract others in world politics, and not only to force them to change by threatening military force or economic sanctions
- = *soft-power* rests on the ability to shape the preferences of others
- *Soft power* is not the same as influence
 - o Influence can rest on the hard power of threats or payments
 - o *Soft power* is more than just persuasion or the ability to move people by argument
- It is also ability to attract – attraction often leads to acquiescence
- *Soft power* = attractive power
- Soft power resources = assets that produce such attraction
- Attraction can be measured by asking people through polls or focus groups
- “If I am persuaded to go along with your purposes without any explicit threat or exchange taking place – in short, if my behaviour is determined by an observable but intangible attraction – soft power is at work.”
- *Soft power* rests primarily on three resources
 - o Its culture – in places where it is attractive to others
 - Set of values and practices that create meaning for a society
 - High culture (literature, art, education) – appeals to elites – vs. popular culture – focuses on mass entertainment
 - US benefits from its universalistic culture in this sense
 - Through commerce, personal contacts, visits and exchanges
 - o Its political values – when it lives up to them at home and abroad
 - o Its foreign policies – when they are seen as legitimate and having moral authority
- The impact of attraction on achieving preferred outcomes varies by context and type of goals
- Criticism
 - o The outcomes are very often unclear
 - o Governments are not in full control of the attraction
 - o Popularity measured in opinion polls might not be taken seriously
- Role of military power has been changed
 - o 20th century – rapid development of science and technology – new dimension of power resources
 - o Progress of science then had contradictory effect on military power
 - On the one hand it made the US the world’s only superpower, but at the same time it increased the political and social cost of using military force for conquest

- Modern communications technology also fomented the rise and spread of nationalism – which made it more difficult for empires to rule over socially awakened populations
- Social changes inside the large democracies also raised the costs of using military power
 - Post-industrial democracies are focused on welfare rather than glory, and they dislike high casualties
 - Use of force requires an elaborate moral justification to ensure popular support, unless actual survival is at stake
- On the one hand, technological and social change has been making war more costly for modern democracies, but at the same time it has been putting new means of destruction into the hands of extremist groups and individuals
- Terrorism – deliberate attack on non-combatants with the objective of spreading fear and intimidation – is more lethal and more difficult to manage in the 21st century
 - Complex, highly technological nature of modern civilization's basic system – market forces and openness have combined to increase efficiency of many of our vital system, but also make some part of it more vulnerable
 - “democratizing technology” has made the instruments of mass destruction smaller, cheaper, and more readily available to a far wider range of individuals and groups
 - The success of the information revolution had been providing inexpensive means of communication and organization
 - Changes in motivation and organization
 - In the mid-20th century – terrorists tended to have relatively well-defined political objectives, which were often ill served by mass destruction; they were said to want many people watching rather than many people killed; often supported by governments
 - X today radical groups grew on the fringes of several regions – they are then more dispersed; motivation changed to unlimited or redistributive
 - *privatization of war* – mass killing without the instruments of governments (individual extremist groups do that)
- Power today is less tangible and less coercive among the advanced democracies
- X much of the world does not consist of advanced democracies, and that limits the global transformation of power
- = in such a diverse world all three sources of power – economic, military and soft – are relevant
- If the current economic and social trends of the information revolution continue, soft power will become more important
- Attractiveness n. 1 – USA
- Others' soft power
 - USSR
 - after 1945 it attracted many in Europe because its resistance to Hitler, and in Africa and Asia because of its opposition to European imperialism
 - industrial growth, Sputnik – it had soft power implications
 - cultural and educational system – *The Bolshoi and Kirov ballet companies, orchestras*
 - x not that much effective in comparison to Gorbachev's policy of *glasnost*
 - it was never real competitor in *soft power* to US
 - Europe
 - No single state can compete with the US, but Europe as a whole can (and the EU as an entity even more)

- The end of the Cold War – Eastern European countries oriented themselves to the Western Europe
 - Domestic policies are appealing for young people – capital punishment, gun control, climate change, rights to homosexual – more than the once in the US
 - Economic policies – welfare states
 - Foreign policy which often contribute to global public goods – position on global climate change, international law, and human rights treaties
 - Multilateralism
 - Public diplomacy (Institute Francaise, Goethe Institute...)
- Asia
- Non-state actors
 - Roman catholic church, UN, NATO, Amnesty International, Green peace
- Nowadays in the information age, in the age of the *paradox of plenty* – credibility of sources matters

2. Bezpečnost

Bezpečnostní studia jako podobor mezinárodních vztahů

- Tradiční koncepty vycházejí z předpokladu absence války, neboť bez války je bezpečí/bezpečnost

Základní teoretické přístupy k „bezpečnosti“

- Realismus
 - Hobbsova kultura – člověk člověku vlkem
 - Základem je pouze přežití, nelze navazovat spolupráci
- Neorealismus
 - Anarchie – státy jsou si rovny, neexistuje hegemon, který řídí MZV
- Liberalismus / institucionalismus
 - Spolupráce je možná
 - Státům nejde o relativní ale o absolutní zisky – lepší získat aspoň něco
 - Spolupráce je možná pokud je to výhodné pro danou stranu
- Konstruktivismus / Idealismus
 - Nenásilí jako norma – Kantova kultura (kategorický imperativ – chovej se jenom tak, aby tvoje chování mohlo být bráno jako světová norma – takže buď hodný a s nikým se neper)
 - Snaha vyřešit problémy jinak než násilím – př. Briandt-Kelloggův pakt 1928

Realismus

Basic shared elements

- The international system is anarchic – there is not an international authority that can enforce agreements and prevent the use of force
 - Anarchy does not refer to state behaviour, it does not mean that the international system is chaotic
 - Anarchy simply describes the lack of authority in the international system
- Power as defining feature of the international environment that states face
 - power = the resources available to a state for building military forces
 - key elements of power – wealth, population, technological sophistication
- without an international authority to protect the states, states need to rely on their own capacities to achieve their international goals
- states as essentially unitary actors
- states as rational actors – they make decisions that are well matched to the achievement of their interests, given the constraints imposed by their capabilities and the uncertainties they face about other state's capabilities and motives
- realist analysis “black-boxes” opposing states: states assess each other in terms of their power and capabilities, not in terms of the variation that exists within states, including domestic characteristics as regime type, the nature of leadership...
- states as key actors in the international system
 - primary alternative – international institutions (but they play less important role in the international system)
- states exist in an international system that is characterized by the possibility of war, which drives into military and economic competition, and sometimes into war itself

Different types of realism

- most fundamental divide within realism is between strand that emphasizes the impact of the international system and the strand that emphasizes the impact of state's motives and fundamental goals

structural realism/neorealism: the constraints and opportunities created by a state's international environment are the key to understanding its behaviour

- states (security seekers) want only to be secure in the *status quo*
- states that are interested in only maintaining sovereign control of their territory can end up in arms races and war because of the pressures created by the anarchic international system
- very influential since the 1970s
- many competing theories within structural realism
 - **Kenneth Waltz** – founder of the structural realism
 - the international structure generates a general tendency towards competition between security-seeking states
 - pressures and incentives created by the international system limit the potential benefits of cooperation
 - structural incentives – the necessity of self-help, the importance of preventing adversaries from acquiring military advantage, and concern about relative gains – lead states to adopt competitive policies
 - states recognize the importance of limiting their pursuit of power
 - power is means to achieving security (power as means for achieving survival, not an end in itself)
 - states can enhance their ability to defend via internal and external balancing
 - a state's acquisition of extensive power convinces other states to align against it, thereby undermining this strategy
 - **John Mearheimer** (offensive realism)
 - In the face of uncertainty, states should assume the worst about other's intentions
 - States pursue power as a means, not an end
 - States try to maximize their power and purpose hegemony when possible, because it is the best way to ensure their survival
 - There are many reasons that effective balances may not occur, which create the possibility for successful power maximization
 - **Defensive realism**
 - International structure does not create a general tendency towards competition
 - Under a range of conditions, states can best achieve security by cooperating
 - *Security dilemma*: competitive policies that a state pursues to increase its own security can reduce its adversary's security, decreasing its adversary's security is dangerous – this adversary can react to this insecurity by pursuing policies that then reduce the state's own security
 - Variation in the *security dilemma* influences the pressures for competition, and the feasibility and risks of cooperation

“motivational realism” (includes also some of classical realism and neo-classical realism: the importance of states that have an inherent desire to expand for explaining international competition or conflict, the international system itself is less important

- States (greedy states) are interested in territorial expansion even when they are secure in the *status quo*

- Greedy states, not international structure, are the driving force behind competitive international politics
- Greedy states can be deterred, so the balance of power plays an important role in determining whether they will attempt to expand
- Greedy states will be inclined to bandwagon instead of balance

Liberalism

- It is fundamentally optimistic about politics, economics, and the broad prospects of the international politics, including cooperation among international actors and chances for a peaceful world
- The international politics is not inherently conflict ridden and violent
- Peace and security are plausibly attainable
- Cooperation among states and societies need not be limited and difficult
- There is no inherent *security dilemma*
- Nation states as the most important actors, the ones whose behaviour we most care about and most wish to explain, but it gives also the considerable attention to other actors as well – international governmental organization, international regimes, non-governmental organizations, multinational corporations...
- It accepts the realist notion that the international system, its nature and its structure, can have important effects on the behaviour of the actors
- But it also rests on the contrary view that the system is not ultimately as important in determining state's behaviour as 1) domestic actors' power and preferences, and 2) the nature of states' domestic political system
- = states are not basically alike, and that how international politics operates tends to reflect their differences in character
- “inside-out” approach to describing and explaining why governments do what they do (in contrast to realist approach in which external environment is crucial)
- Politically, liberalism prefers certain perceptions, values and interests – democracy, free-market, human-rights
- Cooperation is possible and beneficial
 - o = establishment of international organization
 - o Concept of *international regimes* – cooperation in form of norms and understanding as to appropriate behaviour on important or often sensitive matters
 - o Regimes can exist not only in connection with international treaties and formal international organizations but even without them

Liberalist view of the international institutions runs along three different lines

Neoliberal institutionalism (rational-choice liberalism)

- Anarchy makes cooperation very difficult, the temptation to cheat is too great and fear of being cheated is pervasive, but international organization can facilitate it
- Cooperation requires extensive interactions and bargaining, and international organization can provide forums for this

Functionalist view

- International institutions are “natural”, an obvious recourse for an increasingly interdependent world

- Cooperation grows → everyone's stake in it also grows → increased support for organizations, rules, and even laws

Government can be induced to accept less sovereignty to create governing international institutions

- In order to have more efficient decision making, or less domination by more powerful states

Historical materialism

- Particular version of Marxism
- Particular forms of the ownership and control of the production of goods and services result in related class conflict at many levels from the local to the global
- Underlying systems for producing goods and services and the class relations that go with them as playing a powerful role in the emergence of ideas and generating social change
- Usually – but not necessarily – associated with the political goal of transcending capitalism
- It puts security issues in context and analyse them holistically – it provides a way of understanding their meaning and significance

Proměna chápání pojmu „bezpečnost“

- V 80. letech 20. století vznikají debaty o přehodnocení konceptu bezpečnosti
 - o Studená válka: nejsme ve válce, ale přesto není pocit bezpečí
- Je možné „bezpečnost“ definovat? (je to essentially contested concept)
- je zapotřebí to přehodnotit?
 - o Není
 - bezpečnost státu zůstává klíčová
 - nemění se základní definiční faktory
 - bezpečnost je ve chvíli, kdy není válka
 - o je to potřeba
 - aktuální politika ve skutečnosti není ve válce
 - to, že stát není ve válce, neznamená, že je v bezpečí
 - například USA naposledy skutečně vyhlásily válku v roce 1942 – válka ve Vietnamu nebyla z tohoto pohledu mezistátní konflikt
- **David Baldwin** vymezuje základní definiční otázky pro určení toho, co je „bezpečnost“
 - o Bezpečnost čeho?
 - o Bezpečnost jakých hodnot?
 - o Bezpečnost před jakými hrozbami?
 - o Bezpečnost jakými prostředky?
 - o Kolik bezpečnosti?
 - o Za jakou cenu?
 - o V jakém časovém horizontu?
- Vliv konstruktivismu – mění se totiž odpověď na otázku „Bezpečnost čeho?“
- Jádrem konceptu „bezpečnost“ je možné:
 - o Prohloubit
 - Čí bezpečnost?
 - Původně státy – teď ale mohu jít
 - Nad úroveň státu – společná bezpečnost, bezpečnostní systém, náboženství, lidstvo, příroda – debata o přežití lidstva

- Pod úroveň státu – více vnitrostátních než mezistátních konfliktů – lidská bezpečnost (občanská válka totiž v tradičním pojetí není zahrnuta)
 - „new wars“ **Mary Kaldor** – hranice mezi válkou a organizovaným zločinem splývá; války nízké intenzity, zahrnutí nestátních aktérů, není přímo proklamováno, že se jedná o válku
 - Lidská bezpečnost – úzký a široký koncept, nelze předpokládat, že když je stát bezpečný není ohrožena lidská bezpečnost (viz. Např. stalinský teror – oficiálně žádná válka, ale...; Kosovo 1996-1998) -> referenčním objektem by neměl být stát ale jednotlivec, pak můžeme zahrnout i nestátní aktéry
 - Užší koncept – přebírá kanadská vláda, absence fyzické hrozby jednotlivci
 - Širší (undp, Japonsko) – mělo by se chránit lidské jádro a svobody které budují jeho vnitřní naplnění, právo na fyzickou bezpečnost + právo na pokrytí základních ekonomických potřeb + právo na politické vyjádření atd
 - Vznik konceptu lidské bezpečnosti (poprvé definice v rezoluci OSN – „responsibility to protect“ – x není to v Chartě, neboť by to mohlo zasahovat do suverenity státu)
 - Státní bezpečnost jako nástroj k tomu, aby se řeklo, že je v bezpečí jedinec
 - Předpoklad, že „neválka ≠ bezpečí“ rozšiřuje i to, kdo ohrožuje bezpečnost
 - Rozšířit
 - Co všechno je bezpečnost?
 - Reflektuje používání termínu v obecném politickém diskurzu – oblasti mimo vojenský konflikt mezi státy
 - Konec 80. let – **Ole Waever** a **Berry Buzan** (Kodaňská škola) představují koncept „*sekuritizace*“
 - Bezpečnost není objektivně daná
 - Je to to, co někdo označí za hrozbu a lidé to tak přijmou
 - Řečový akt
 - Intersubjektivita
 - Například terorismus není objektivně hrozba, neboť počet mrtvých je stejný jako počet mrtvých v důsledku dopravních nehod
- VS. Kritika změny jádra konceptu
 - Realita se nemění = není třeba měnit koncept
 - Stát je nadále klíčovým aktérem + je nutný v rámci procesu *sekuritizace*
 - Bez státu není *sekuritizace*
 - Státy se bez tak nadále zaměřují na tradiční bezpečnost (armáda, policie...)
 - Chybná redefinice
 - Nedává smysl zahrnovat model racionálního aktéra
 - Mezistátní konflikt zůstává nadále relevantní

- Bezbřehé rozšiřování konceptu vede k pozbývání smyslu
- To vede k praktickým problémům:
 - Státy, které investují do národní bezpečnosti snižují současně lidskou bezpečnost – mohou přece investovat spíše do lidského rozvoje (například v Indii lidé umírají hlady, ale stát investuje do vývoje jaderných zbraní)
 - Státy ignorují bezpečnost jednotlivce
 - Efekt bumerangu
 - Posilování národní bezpečnosti vyspělých států snižuje bezpečnost v rozvojových zemích (intervence = zásáhnutí do život jednotlivce) (například invaze do Iráku otevřela dveře Daéši – to otevřelo dveře migraci – ohrožení lidské bezpečnosti)
- Radikálnější návrh na změnu
 - Post-strukturalisté
 - Epistemologický spor = Zpochybňují odstup analýzy politiky a politiku samotnou
 - Analýza je současně i politický nástroj – to jak definuji to a ono zároveň určuje význam
 - **David Campbell: Writing Security**
 - Analýza toho, jak psaní o bezpečnosti zpětně utvrzuje politiku

Paradox lidské bezpečnosti – pokud stát investuje do lidské bezpečnosti, investuje většinou méně do vojenské a tak může být ohrožena bezpečnost státní -> tím pádem i ta lidská

Vnitřní (policie) a Vnější (armáda) – pokud armáda začne zasahovat do vnitřní bezpečnosti může to narušit rovnováhu

Mezinárodní bezpečnost

- Definice bezpečnosti = nepřítomnost hrozeb a pocitů ohrožení (objektivních i subjektivních)
 - Pojetí se ale liší podle toho:
 - Kdo je předmětem bezpečnosti (vertikální)
 - Zdroje, kde hledá bezpečnost (lineární)
 - V tradičním pojetí je referenčním objektem stát a zdrojem hrozeb jsou jednotlivé sektory (užší pojetí)
 - → postupně se rozšiřovalo a prohlubovalo
 - Dnes další referenční objekty: národ, sociální skupiny, individua i Další zdroje hrozeb (širší pojetí)
- Vývoj bezpečnostních studií:
 - 50. a 60. léta – vyhodnocování vojenského potenciálu zemí, analýza rozložení sil = zlatý věk strategických studií (klasický realismus)
 - Studia konfliktu v průběhu nepřímých střetů za Studené války – hledají se příčiny konfliktů, zkoumá jejich průběh a možnosti řešení a prevence
 - Studia pro výzkum míru se objevují v rámci patové situace za Studené války
 - Od 70. let se řeší především ekonomická bezpečnost
 - Po rozpadu bipolárního světa nastala renesance bezpečnostních studií – koncepty se rozšiřují a prohlubují (Kodaňská škola)

Bezpečnostní systémy

- Dělíme dle:
 - Vztahů na:
 - Kooperativní
 - konfliktní
 - Aktérů na:
 - Státocentrické
 - Pluralitní
- Kooperativní státocentrické systémy
 - *Model hegemonické stability*
 - Bezpečnost je veřejný statek, ale státy nejsou schopny kolektivně spolupracovat
 - Veřejné statky jsou navíc nedělitelné a zapojí se do nich i ti, kteří se nepodílí na jeho tvorbě
 - Proto je nutný hegemon, který bude ochraňovat ty, co spolupracují a donutí nespolupracující ke spolupráci
 - Lze nalézt ve 2. pol. 20. stol.: USA, OSN
 - *Kolektivní bezpečnost*
 - Řešení sporů mezi členy nesmí být za použití síly – toto je dáno smlouvou
 - Účastníci systému mají povinnost pomoci napadenému státu
 - Výhody: existence jasného smluvního závazku, důsledný zákaz použití síly
 - Problémy: definice agrese (především za SN); velmoci systému nevelí, ale vynucování a provádění je na nich; problematiky konsenzu; reaktivní charakter – reagují jen po agresi; konzervativní
 - Systém Společnosti národů
 - Určité země použili SN jako prostředek proti jiným velmocím a k naplnění vlastních zájmů
 - Jednalo se o více, než jen systém kolektivní bezpečnosti
 - Byla velmi konzervativní, navíc se do ní nezapojily USA
 - Systém OSN
 - Posílení postavení velmocí
 - Symbióza s regionálními a bezpečnostními seskupeními
- Konfliktní státocentrické systémy
 - *Kolektivní obrana*
 - Je to dominantní prvek ve vývoji mezinárodních vztahů
 - Základními funkcemi jsou odstrašení potenciálního agresora, obrana proti napadení a poskytnutí pomoci napadeným členům
 - *Rovnováha moci*
 - Např: renesanční Itálie
 - Jednotlivé celky vytváří koalice proti potenciálně dominantnímu aktérovi
 - V systému chybí centrální autorita
 - *Koncert*
 - Např: Po Vídeňském kongresu
 - Jedná se o systém s regulovaným soupeřením velmocí, naklání se ke kooperativnímu vůči vnějším aktérům
 - Zaniká Krymskou válkou → systém se vrací ke kolektivní obraně

- Kooperativní pluralistické systémy
 - *Demokratický mír*
 - Stabilita a bezpečnost jsou řešeny na domácí půdě institucemi a demokratizací
 - Demokratické války spolu neválčí, kvůli stejným hodnotám a vzájemné interdependenci
 - Sílu považuje většina aktérů za nedemokratickou a nevýhodnou
 - *Bezpečnostní společenství*
 - Ozbrojené konflikty považuje za nelegitimní
 - Suverenitu přenáší aktéři na nadnárodní aktéry → dochází k propojení států
 - S trochou snahy se sem dá zařadit NATO
- Konfliktní pluralitní systémy
 - *Bezpečnostní aliance*
 - Snaží se o zajištění bezpečnosti i mimo vlastní území = má tedy konfliktní potenciál
 - Jejimi členy mohou být i nestátní subjekty

Kodaňská škola (Buzan, Weaver, de Wilde)

- Někteří autoři (např. Buzan či Baldwin) označují koncept bezpečnosti za nevyvinutý či málo rozvinutý a zanedbaný. Podle Buzanova názoru bezpečnostní studia i teorie MV kladly důraz na výzkum míru a moci a bezpečnost nechávaly stranou. Důraz na mír a moc byl dán dominancí realistického (moc) a idealistického (mír) přístupu v mezinárodních vztazích. Výzkum konceptu bezpečnosti by však neměl být opomenut, neboť bezpečnost reflektuje jak atributy moci (konflikt), tak i atributy míru (spolupráce)
- COPRI - Kodaňský institut pro výzkum míru
- Kodaňská skupina na základě zkoumání postbipolárního světa tvrdila, že je nutné rozšířit realistický koncept bezpečnosti, neboť tradiční vojenská bezpečnost se stává stále méně důležitou a nová bezpečnostní agenda se bude zabývat především společenskými, ekonomickými a environmentálními tématy.

Kodaňská škola a koncept sekuritizace

- Tři skupiny témat:
 - o Nepolitizovaná
 - o Politizovaná
 - o Sekuritizovaná
- Pracuje s předpokladem, že jakékoli specifické obsahové téma může projít politizací diskurzu, vše může být zpolitizováno
 - o Například fotbal (nepolitické téma), když do toho přidáme dotace na fotbal, korupce, fotbalové násilí apod. – téma je politizované, přijde norma, výjimkou je extrémní postup proti potenciálním hrozbám – to je **sekuritizace (speciální hlídky, posily, vrtulník – konkrétní situace, možnost ohrožení)**
- Kodaňská škola se zabývá přechodem převážně z politického do sekuritizované oblasti

- **Bezpečnost je sociální konstrukce vytvořená prostřednictvím řečového aktu sekuritizujícího aktéra, který přijímá relevantní publikum a který umožňuje aplikaci mimořádných prostředků**
 - o Významná osobnost označí daný jev za bezpečnostní hrozbu
 - o Když premiér řekne, že nás sousední země chce napadnout (extrémní příklad, rychlá sekuritizace, jde o všechno)
 - o Sekuritizovat jde také životní prostředí (hrozbou globálního oteplování), sociální prostředí (imigrace) apod.
 - o Hrozba musí mít existenční charakter (bud', anebo)
 - o Může jít o cokoli v nějaké úrovni veřejné debaty (vše je politika, bezpečnost existuje o něco výš – vše politické může být sekuritizováno a tedy vtaženo do bezpečnostní sféry)
 - o Bezpečnostní téma může být cokoli, pokud je to politizované téma s existenciální hrozbou (musíme snížit hladinu CO2, jinak se zaplaví New York apod.)
- Současně existuje možnost **desekuritizace**
 - o Odbezpečnostnění tématu
 - o Od mimořádných opatření se dostáváme za úroveň běžné politizace
 - o Portugalsko se po vzoru USA pokusila vyhlásit válku proti drogám (výsledky nebyly úspěšné, prostředky posléze dali na léčení závislostí – lepší výsledky – příklad desekuritizace)
- **Hlavní přínos školy:**
 - o Bezpečnost přestává být objektivní kategorií, je konstruována prostřednictvím diskurzu

3. Demokracie

- Demokracii je možné chápat dvěma způsoby
 - o **Klasická/Polis** = princip vůle lidu
 - x jak tento lid definovat?
 - o **Moderní/zastupitelská** = realistické pojetí: vláda lidu je naivní, nikdy nemůže existovat
- **Sartori**: problémem není, co slovo „demokracie“ znamená, ale co znamená věc, kterou označuje
 - o = vzniká tedy rozpor ideál vs. realita – je tedy potřeba rozlišovat mezi demokracií jako ideou (pojetím pojmu demokracie) a demokracií jako reálným systémem (politickým obsahem demokracie)
 - o konfrontuje dvě možná interpretační hlediska demokracie
 - do jaké míry je s demokracií slučitelný většinový princip (demokracie jako vláda většiny)
 - do jaké míry je nutné, aby většinový princip byl současně spojen s ochranou práv menšin (demokracie jako vláda většiny omezená práva menšin)
- **Karl Popper**: klade důraz na prostředek spíše než na cíl
 - o Otázka vzniku vlády je druhořadí a je nebezpečné se jí vůbec zaobírat, neboť po vzniku vlády demokratickou cestou může dojít k obratu v autoritářství (nebo si prostě budou dělat, co chtějí)
 - o Důležitější jsou volby, neboť to je chvíle, kdy se vláda musí „zodpovídat“ = soud lidu nad současnou vládou
 - o = klade důraz na možnost odvolání
 - o Výhodou demokracie je právě to, že je možné vládu odvolat
 - o Mechanismy demokracie lze ovlivňovat = to je to nejzásadnější (ne nějaká vláda lidu)
 - o Zásada nenásilného sesazení vlády = volby jako reflexe minulosti

Typy demokracie (empirické)

Podle Roberta Dahla lze demokracie shrnout do tří transformací/podob

1. **Přímá demokracie** malých států, které vznikly v antickém Řecku a skončila v 18. století
 - o lid vykonává moc bez zmocněnců (případně skrze zmocněnce, kteří mají imperativní mandát)
 - o v antických demokraciích byla velká část obyvatel vyloučena z občanství = nepodílí se na vládě
 - o znaky antických demokracií dle **Aristotela**:
 - lidové shromáždění má rozhodující pravomoc v nejdůležitějších politických záležitostech
 - veřejní činitelé vybírání ze všech občanů
 - výběr = los (nikoliv volba!)
 - rotace ve funkcích, krátký mandát
 - není majetkový cenzus
 - úřady a účast v nich jsou placeny
 - o *politea* = v dnešním smyslu reprezentativní demokracie
 - o **Aristoteles**: existuje vztah forma vlády – sociální struktura
 - Dvě nejrozšířenější a základní formy – vláda chudých či oligarchie (vláda bohatých)

- *Politea* = ústavní demokracie (dle **Aristotela** nejlepším režimem pro většinu „obcí“)
 - Směsice umírněné demokracie a umírněné oligarchie
 - Více demokratických prvků než oligarchických prvků
 - Početné zastoupení středních vrstev
 - Podle něj nesmí být veřejné úřady nesmí být zdrojem obohacování
- 2. **Reprezentativní demokracie** větších národních států, které vznikly v 18. a 19. století
 - nárůst inkluзивity obyvatel
 - výběr vládnoucích formou volby (podle Aristotela nejsou volby dostatečně rovnostářské – lepší je los)
 - **Rober Dahl** to nazývá *polyarchie* (vláda mnoha, mnohovála)
 - Sedm institucí polyarchie
 - Volení státních představitelů
 - Svobodné a poctivé volby
 - Všeobecné volební právo
 - Právo ucházet se o úřad
 - Svoboda projevu
 - Svoboda se sdružovat
 - Právo vyhledávat alternativní zdroje informací
- 3. **Demokracie na nadnárodní úrovni**, které vznikly koncem 20. století
 - Mnoho klíčových rozhodnutí je vykonáváno nad úrovní státu, mimo země, jichž se rozhodnutí týkají, a aniž by se občané těchto rozhodnutí účastnili
 - Absence demokratických nadnárodních institucí – i kdyby také demokratické nadnárodní instituce fungovaly, participaci obyvatel by pravděpodobně čím dál více omezovaly
 - Podle **Dahla** je proto nezbytné posílit demokracii, občanskou participaci, transparentnost a veřejnou debatu uvnitř země dříve, než důležitá část jejích kompetencí přejde nad úroveň státu

Teorie demokracie (2 zákl. typy + představitelé)

- **klasická** = založená na principu vlády lidu, antické Řecko (nevládl celý lid)
 - první demokratické prvky vznikají v některých řeckých městských státech (zejména Athény)
 - nevládne celý lid, ale pouze svobodní muži s občanstvím daného státu (na vládě se tedy nemohou podílet ženy, cizinci, přistěhovalci, otroci) – vládne tedy prakticky menšina většině
 - volba probíhala losem (zásadní rozdíl od moderní demokracie)
 - v Antice demokracie vnímána jako pejorativní výraz
 - **Platón** – kritika demokracie v Athénách (v díle *Ústava*)
 - Nejlepší zřízení a uspořádání podle něj = aristokracie – ta postupně pouze degeneruje v horší možné vlády – ke každé z vlád přiřazuje charakteristickou vlastnost, která tvoří základ celého zřízení
 - Seřazeno sestupně tedy:

- 1) Aristokracie – ctižádostivost (téměř ideální zřízení, ctižádostivost šlechticů však začne systém rozkládat)
 - 2) Oligarchie – bohatství (vládne úzká skupina bohatších toužící po hromadění bohatství)
 - 3) Demokracie – svoboda (svoboda však bez řádu, svoboda se postupně zvrhává v anarchii – nakonec nejsou ani dodržovány zákony, všichni se staví na stejnou roveň, ale reálně to možné není)
 - 4) Tyranie – chtíč (tyran si podmaní zbytek obyvatelstva)
- **Aristoteles** -> demokracie = vláda chudých (vláda mnohých) x oligarchie = vláda bohatých
 - I on kritizuje demokratické zřízení – jedná se o závadný typ
 - Klasifikuje existující režimy na základě 2 ukazatelů
 - 1) Počet vládnoucích – jeden vládce; malá skupina vládců; velká skupina vládnoucích
 - 2) Zájem – vládne ve vlastním zájmu x vládne v zájmu všech
 - Na základě toho klasifikuje 6 režimů

Pokřivené režimy	Dobré režimy
Tyranie (vláda jednoho ve svůj prospěch, vládne neomezeně i nad těmi, které morálně převyšuje)	Monarchie (král vyniká svou ctností + ušlechtilostí nad ostatními, vládne svobodně nad lidmi v jejich prospěch – charakter krále ne vždy musí odpovídat, je to víceméně hypotetické)
Oligarchie (cíl + podmínka podílu na vládě = bohatství)	Aristokracie (cíl + podmínka podílu na vládě = ctnost)
Demokracie (svoboda + působení demagogů, kteří dokážou veřejný prostor zmanipulovat ve svůj prospěch)	Politeia (umírněná demokracie + umírněná oligarchie – jejich směs)

chápání demokracie jako vlády lidu je naivní – neuskutečnitelné / nebezpečné

- **Popper** -> demokracie znamená, že lid má možnost svrhnout/odvolat vládu nenásilně – negativní moc, otázka vzniku vlády je druhořadá, je nebezpečné klást velký důraz na sestavování vlády – vláda poté může vládnout absolutně údajně ve jménu lidu, volby = soud lidu nad aktuální vládou, klade důraz na prostředek a ne na cíl – klade důraz na mechanismy demokracie, cíle se nejčastěji dovolávají diktátoři – inklinují ke klasické formě demokracie
- Právě mechanismy ukazují, jak demokracie funguje, jestli je opravdu demokracií
- **moderní**
 - **Rousseau** – radikální koncept přímé demokracie (demokracie jako forma vlády, v níž výkonnou moc zastává lid; demokracie jako suverenita lidu (zde spíše ve smyslu republiky))

- **De Tocqueville** – demokracie jako zastupitelská forma vlády a stav společnosti, kde je rozhodující nadvláda všeobecné rovnosti životních podmínek (Tocqueville se nejvíce inspiroje v americkém prostředí)
- **J.S. Mill** – považuje demokracii za nejlepší možné zřízení (prosazoval nepřímou, reprezentativní demokracii se všeobecným nerovným hlasovacím právem)
- **Schumpeter** – demokracie není cílem sama o sobě (kritika -> 3 neuspokojivé prvky demokracie = obecné dobro, obecná vůle lidu, „racionální“ chování občanů)
- **Francis Fukuyama** – konec dějin, demokracie jako nejlepší státní zřízení, které již přetrvává

Arendt Lijphart: Čtyři možnosti demokracie

- Dvě hlavní proměnné: zda je společnost kulturně homogenní či segmentovaná a zda politické elity mají konkurenční, nebo kooperativní chování
 - Dostředivá: kulturně homogenní společnost + konkurenční chování politických stran (tu spatřoval ve VB)
 - Odstředivá: kulturně segmentovaná společnost + konkurence politických stran
 - Konsociační: kulturně segmentovaná společnost + kooperativní chování politických stran (tu spatřoval v Nizozemí)
 - Depolitizovaná: kulturně homogenní společnost + kooperace politických stran
- Vycházel z předpokladu, že klasická většinová demokracie (VB, kterou označil za dostředivou demokracii) je vhodná pro kulturně homogenní společnosti, ale nikoliv pro společnosti segmentované, pro kterou doporučoval konsociační demokracii, v níž se nevychází z většiny, ale spíše z konsenzu všech relevantních sil (vhodná je tedy koalice zástupců všech segmentů)
- Poté to zúžil pouze na dvě demokracie
 - Konsenzuální demokracie: má o něco lepší socio-ekonomické výsledky
 - Její nové znaky: korporatismus, nezávislost centrální banky
 - Většinová demokracie
- Politická soutěž je větší v homogenních společnostech – jinak vznik kartelové demokracie

Jak učinit demokracii efektivní? Jaký je nejlepší politický režim?

- Dvě kritéria
 1. Otázka stability, přežití demokracie / socio-ekonomická účinnost
 - Prezidentský režim není dobrý, neboť je vysoká pravděpodobnost pádu demokracie a vzniku autoritářského režimu – Latinská Amerika jako příklad (**Juan José Linz**)
 2. Otázka fungování / vládní akceschopnost
 - **Sartori** souhlasí s **Linzem**, ale ptá se, zda parlamentní režim je řešením
 - **Aron, Sartori**: fungování politického režimu = schopnost vládnout a pro to jsou dvě podmínky
 - Stabilita (exekutivy)
 - Politická účinnost přijímat rozhodnutí
- = řešením není zavrhnout režim, ale spíše modifikovat
- Dvojí chápání efektivity:
 - ve smyslu socio-ekonomické účinnosti (hospodářský výkon = effectiveness)
 - ve smyslu vládní akceschopnosti (schopnosti vlády přijímat rozhodnutí = efficiency)
- Ideálně by měly obě roviny splynout dohromady (spíše to ale není pravidlem)
 - **Lipset** tvrdí, že se demokracii daří lépe v rozvinutých zemích
 - x ne vždy to tak je – např. Indie či Kostarika

- Často je vyzdvihovaná vládní akceschopnost – to je ale dvojsečné, jelikož akceschopná vláda přijímá dobrá i špatná rozhodnutí
 - o Z hlediska akceschopnosti je důležité, že přijímá rozhodnutí (byť špatné)
 - o Schopnost rozhodovat je ale životně důležitá
 - Neschopnost = pád vlády – proto je třeba riskovat, koneckonců špatná rozhodnutí se dají napravit
 - o Akceschopnost vlády se dá politickými metodami měnit (například volebním systémem) x hospodářská výkonnost se mění pomaleji
 - o Akceschopná vláda nerovná se aktivistická (= ta, která se nezastaví před ničím; ta, která nadužívá moc; rizika jejího vzniku je v bezmocné vládě)
- (Ne)Fungování demokracie ovlivňují pravidla hry a instituce (státní i společenské – politické strany, zájmové skupiny)
- Pravidla hry –
 - o ústavní faktory: ústava, ústavní zákony, zvyklosti (na tom stojí třeba VB či Izrael), obyčej
 - o politické faktory: politické stranictví (v některých zemích důležitější než ústavní faktory)
 - například USA: žije navzdory ústavě díky politickým stranám
 - ústava může potenciálně způsobit zhroucení systému
 - parlament schvaluje zákon – prezident nemá právo do tohoto procesu zasahovat, ale musí schválený zákon podepsat
 - prezident má plně výkonnou moc, ale potřebuje dodatečné schválení parlamentu
 - = dohromady se vyvažují
 - Potenciálně ale může vzniknout nesoulad a zablokování institucí (když třeba nebude prezident podepisovat zákony)
 - Zároveň velká role neideologičnosti a nedisciplinovanosti těchto stran = koalice přes uličku
- Jak zefektivnit demokracii ve smyslu vládní akceschopnosti?
 - o Institucionalizované principy – změna institucí (ústava, volební systém)
 - o Behaviorální – výchova společnosti

Demokratické politické režimy

- Jak lze chápat demokratický režim?
 - o Rozdíl mezi politickým režimem (reálný způsob vykonávání moci, organizace politické moci skrze formální i neformální instituce = je více typů) a politickým systémem (zobecněná síť vztahů, jejichž pomocí politická moc komunikuje formou výstupů a vstupů s okolím = vztahy mezi politickou mocí a okolím)
- Problém klasifikace režimů
 - o Tradiční dichotomie parlamentní a prezidentský režim
 - o V praxi je ale i třetí typ – poloprezidentský režim
- Dvě roviny klasifikace režimů
 - o Typy režimů
 - o Vnitřní členění v rámci režimů
- Obě stojí na dvou kritériích
 1. Strukturální / ústavní faktory
 - Dělení moci na zákonodárnou a výkonnou – kdo, jak, kdy

- Parlamentní: výkonnou moc má vláda s premiérem (vláda je odpovědná parlamentu, účastní se její legislativní činnosti, výkonná a zákonodárná moc jsou odděleny, prezident není odpovědný parlamentu)
- Prezidentský: výkonnou moc má prezident (prezident má dvě funkce – hlava státu, šéf výkonné moci)
- Není relevantní ptát se, jak je prezident volen (v USA nepřímo vs. ve FIN přímo – oba ale prezidentské režimy)
- Důležitější je, zda je volen nezávisle na parlamentu
- 2. Politické faktory
 - Význam politického stranictví (**Duverger**)
 - **Sartori**: kdo a jak kontroluje strany, co mají strany pod kontrolou
 - Premiérský parlamentarismus
 - Parlamentarismus s převahou zákonodárního sboru
 - Tyto faktory jsou relevantní i v prezidentských systémech

Vliv na fungování a nefungování demokracie

- A) Pravidla hry, podle kterých se instituce chovají
- a. ústavní faktory - ústava, právo, ústavní zvyklosti - Izrael...
 - b. politické faktory – politické stranictví -> často důležitější než ústavní faktory (USA – brzdy a protiváhy, díky tomu systém funguje, vzájemně pravomoci nesdílejí, instituce jsou voleny jindy -> může vzniknout nesoulad mezi představiteli moci -> v praxi však ani tak nedojde ke zhroucení systému – strany jsou neideologické a nedisciplinované) -> v jižní Americe systém nefunguje – strany ideologické řekněme evropského typu
- B) Instituce a jejich kvalita

Parlamentarismus a poloprezidentismus

- Poloprezidentský režim má různé definice
- Poprvé byl použit ve Francii v 50. letech – Charles de Gaulle – jako novinářský pojem (1959 – Le Monde), který měl vystihnout realitu V. republiky
- Francouzský politolog **Maurice Duverger** tento pojem převzal a pokusil se vytvořit definici (70. léta)
 - Dvouhlavá exekutiva – prezident a premiér
 - Ti se společně dělí o moc
 - Vůči sobě jsou autonomní
 - Prezident nezávislý na parlamentu, ale může parlament rozpustit
 - Vláda je závislá na souhlasu parlamentu
- V současné době existují tři možnosti, jak s tímto pojmem pracovat
 - Duvergerovci
 - Navazují na definici Duvergera = prezident je volen ve všeobecných volbách, má celkem značné pravomoci, proti němu stojí premiér a ministři s výkonnou mocí a jsou ve funkci tak dlouho, dokud se to líbí parlamentu
 - = výkonnou moc sdílí prezident, premiér a vláda
 - Následovníci Duvergera s ním souhlasí:
 - *Maximalisticky*: chápou poloprezidentský režim v nejširším smyslu (**Giovani Sartori**)

- *Minimalisticky*: chápou poloprezidentský režim dle několika proměnných
 - Prezident musí mít výkonnou moc
 - Podstatou je, že zákonodárná moc < výkonná moc a hlava státu hraje prim
- Post-duvergerovci
 - Uznají, že poloprezidentský režim je svébytný systém, ale chápou jej jinak
 - **Rober Elgie**: prezident je všeobecně volený na určitou dobu, koexistuje s premiérem a vládou, kteří jsou odpovědní parlamentu
 - X chybí definice prezidentské moc (koexistovat neznamena vládnout)
 - X chybí popis, jakým způsobem prezident vládne
 - Další autoři jen přebírají jeho myšlenky (on je jakoby jediný)
- Odmítači a pochybovači
 - Poloprezidentský režim neexistuje
 - Možné je rozdělit
 - *Je třeba uznat dva čisté typy režimů* – parlamentarismus a prezidencialismus
 - Poloprezidentský režim je pouhou variací
 - „duvergerův paradox“ – Duverger udělal s definicí pojmu kariéru, ale ve Francii tento pojem neuznali (V. republika byla pouze podtyp parlamentního režimu)
 - *Poloprezidentský režim odmítnut jako pojem, ale ne jako princip*
 - **Schubert, Kerry**
 - Premiérsko-prezidentský režim – v podstatě duvergerova definice = prezident má moc, ale premiér hraje prim
 - Prezidentsko-parlamentní režim – prezident dominuje
- Duvergerova definice se hodí na velký počet případů (sám Duverger jich v roce 1980 napočítal sedm: Finsko, Francie, Island, Irsko, Portugalsko, Výmarská republika, Rakousko)
- **Sartori** v 90. letech počítal do tohoto typu režimu: Finsko, Francii, Portugalsko, Srí Lanku, Výmarskou republiku
- Post-duvergerovci jich ve světě napočítají stovky – čím méně definičních znaků, tím více případů
 - Elgie jich napočítal přes 50 (po roce 2012 tam zařadil i Českou republiku, neboť máme přímou volbu prezidenta)
- Existují čtyři zásadní kritiky poloprezidentských režimů
 - Terminologická
 - Nevhodnost názvu – je to matoucí a zaměnitelné s pojmem poloparlamentarismus
 - Sémantika = význam slov – z tohoto hlediska je původní Duvergerova koncepce akorátní: je prezidentský – ten nějak působí, ale je polo- = je omezený
 - X parlament dominuje, ale je něčím omezen
 - Svébytnost poloprezidentského režimu
 - **Duverger**: poloprezidentský režim chápeme jako střídání prezidentské a parlamentní fáze = chvíli to funguje tak a chvíli jinak – záleží, kdo z nich má navrch

- X to je ale zpochybnitelné – je tedy buď jedno či druhé a není třeba poloprezidentského režimu
 - X **Sartori**: střídání není pochopené správně, neboť ve skutečnosti nejde o střídání ale spíše o oscilaci = kolísání uvnitř systému, což není střídání svou systémem
- Nejasnost způsobu volby prezidenta
 - Prezident je volen všeobecně
 - X je to přímo, či nepřímo ?
 - X **Sartori**: prezident je volen všelidovou volbou, což je přímo i nepřímo
- Definiční znak prezidentské pravomoci je nejasný
 - Duvergerovci chtějí „moc“ prezidenta zpřesnit
 - Kvantitativně: počítáním moci (má pravomoc = 1, nemá pravomoc = 0)
 - Kvalitativně: moc prezidenta by měla mít 1 předpoklad = je demokratická; a 3 podmínky
 - Moc je přímá a nezávislá: svobodná vůle rozhodnutí bez omezení (není třeba konsignace premiéra)
 - Pozitivní pravomoc: může otevřeně užívat moci (a ne že ho k tomu někdo bude protlačovat)
 - Politická pravomoc: ovlivní směřování země, politiku země

Politická opozice (antisystémová)

- Různé definice
 - Univerzalistická – nevztahuje se k ničemu konkrétnímu
 - politologie
 - **Robert Dahl**: teoretik demokracie
 - Bod A a bod B – jeden vládne a druhý na něj útočí a chce se dostat na jeho místo
 - Obecně – odpor spojený se snahou dostat se na vládnoucí post
 - Analytická
 - Historie
 - Konkrétní příklad
 - *Sensu largo* – široce chápaná opozice
 - Nesouhlas s politikou vládnoucích – jakýkoliv (formou petice, protesty, nadávání v hospodě)
 - *Sensu stricto* – užší pojetí
 - Institucionalizovaná opozice (nemusí být nutně jen politická strana), která vystupuje proti vládě či proti celému režimu
 - Apolitická opozice
 - Vystoupení proti vládě (nebo proti komukoliv jinému)
 - Nutným smyslem není svrhnout vládnoucí
 - Chtějí naplnění nepochitických cílů
 - Politická opozice
 - Politické vystoupení proti volbě (kandidování ve volbách, sepsání protivládních programů)

- Složitá otázka legality politické opozice – pouze Portugalsko legalizuje opozici v ústavě („politické strany mají právo být v opozici“)
 - Nikde jinde není jakoby legalizováno – politická opozice existuje jakoby zprostředkovaně na základě principu pluralismu (není povoleno, ale není ani zakázáno)
- Jaké má funkce politická opozice?
 - Funkce kontroly vládnoucích – hlavně v parlamentu
 - Funkce kritiky – také v parlamentu
 - Měla by být doplněna nabídkou alternativy (protože smyslem je přece vládnoucí nahradit)
 - Funkce artikulace a agregace společenských zájmů
 - Vyjadřování zájmů skupin společnosti
 - *Tribunská funkce*: skupina ve společnosti se cítí být odcizena, tak že je vyloučena, což vede k tomu, že se neúčastní politického života a uchýlí se třeba terorismu
 - Z tohoto důvodu je lepší, když existují antisystémové strany – stát na ně může reagovat, jelikož si uvědomí, kdo je odcizen)
 - Funkce artikulace a agregace odmítání vlády
 - Vždy existuje někdo, kdo odmítá vládu – existence politické opozice vytvoří dojem, že je ten někdo reprezentován a zamezí se tak právě třeba terorismu
- Typologie politické opozice
 - **Robert Dahl** vymezí opozici dle kritérií – nejde ale o typologii, nýbrž pouze o kritéria, jak zkoumat opozici
 - Organizační soudružnost a koncentrace
 - Souvisí se stranickým systémem (v bipartismu je maximálně soudružná = opozice je tvořená jednou stranou)
 - Soutěživost
 - Jak moc spolu soupeří – inklinuje ke spolupráci a koalicím (v bipartismu maximální soutěživost x v multipartismu strany spolupracují)
 - Místo setkání opozice + vláda
 - Ve volbách/v parlamentu/na úrovni zájmových skupin
 - Není nutnou podmínkou – například v USA nejsou velké rozdíly
 - Míra rozlišitelnosti a identifikovatelnosti opozice
 - Kdo je vlastně v opozici? (ve Švýcarsku jsou kupříkladu všechny strany ve vládě)
 - Cíle politické opozice
 - Změna personální
 - Změna politiky
 - Změna jednotlivých prvků
 - Změna politiky jako takové
 - Strategie
 - Kde chce politická opozice uspět (ve VB je to uspět ve volbách x u nás uspět ve volbách neznamená vládnout)
- Antisystémová opozice
 - **Sartori**: teoretik antisystémové opozice
 - Antisystémová opozice odmítá stávající politický systém a chce ho svrhnout – dělá to na základě ideologie (kupříkladu je proti demokracii)

Vztah (k dle míry extrémů)			
Ideologie		ANO	NE
	ANO	Antisystémová strana	Antisystémová strana ale irelevantní (či maskovaná)
	NE	Extrémní	Prosystémová

- Extrémistická opozice – ta, co užívá násilných prostředků k prosazení cílů

LIBERÁLNÍ:

- Politický režim, který:
 - a) Má demokratický systém vlády
 - b) Oficiálně uznává a chrání svobody a práva jednotlivců
 - c) Je právním státem (vláda zákona)
- Zahrnuje různá státní zřízení a formy vlády
 - o Republika – Francie, Německo, Indie, USA, Itálie
 - Prezidentská – USA, Brazílie, Mexiko
 - Poloprezidentská – Francie, Taiwan
 - Parlamentní – Polsko, Česko
 - o Monarchie – Japonsko, Španělsko, VB

NELIBERÁLNÍ:

- Není založena na zákoně a na rozdělení moci mezi institucemi
- Jedná se o režimy, které se vyznačují použitím některých mechanismů demokratického vládnutí - potvrzování vládnoucí elity ve svých funkcích pomocí opakujících se voleb
- Zejména v zemích třetího světa je takto plebiscitně chápána demokracie rozvíjena, ovšem cíleně rezignuje na liberální praxi
- Tato „demokracie“ cíleně absentuje prvky, jako je respekt k politickým a občanským svobodám, základním právům, jednání na základě principů vlády zákona
- mají sklon absolutizovat suverenitu lidu
- koncentrace a centralizace moci do rukou vládnoucí politické elity - tendence mluvit jménem lidu

TOTALITARISMUS: (Fridrich + Brezinski – odlišné pojetí od Arendt)

- 1) oficiální státní ideologie zahrnující všechny aspekty lidské existence a obsahující pro všechny členy společnosti závazné pokyny
- 2) masová hierarchicky uspořádaná politická strana řízená vůdcem, která je nadřazena státnímu aparátu nebo se státním aparátem splývá
- 3) absolutní monopol na kontrolu všech prostředků ozbrojené moci (armády, policie); tato monopolní kontrola je prováděna buď politickou stranou, nebo s ní spojenou a jí řízenou byrokracií
- 4) politické straně podřízený systém policejní kontroly společnosti využívajících moderních metod (včetně psychologických)

- 5) úplná kontrola prostředků masové komunikace a informačních zdrojů, která je prováděna prostřednictvím stejných mechanismů jako kontrola ozbrojených složek; vzdělávací monopol
- 6) centrální řízení a kontrola ekonomiky

TOTALITARISMUS - Hannah Arendt (1951)

- Původně práce pojednávala pouze o nacismu (1949 první verze – „Břímě naší doby“), poté však přidává i případ stalinismu a upozorňuje na společné body, které oba režimy spojují
- Kniha rozdělena do 3 částí: *Antisemitismus*, *Imperialismu*, *Totalitarismus*
- V první části analyzuje zejména společnost 18. a 19. století a upozorňuje na původ a kořeny antisemitismu v evropských zemích (nejčastěji příklady z Německa, Rakouska a Francie)
 - Upozorňuje na vztah Židů k ostatním společenským vrstvám, analyzuje to, jak sami Židé v tomto období chápali svoji identitu i v návaznosti na to, jakým způsobem je hodnotila a jaký vztah k nim měla společnost
 - S proměnou tradičního nacionalismu a kladením důrazu na vztahy mezi společenskými třídami už není tolerováno postavení Židů jako „národu uvnitř národa“
 - K největšímu rozpuku antisemitismu dochází v okamžiku, kdy Židé přichází o svou reálnou moc a zůstává jim pouze bohatství – lidé jsou schopni respektovat moc spojenou s bohatstvím ale ne samotné bohatství bez moci
 - Zajímá se i o klíčové židovské postavy sledovaného období – Benjamin Disraeli a jeho úloha v britské společnosti a důkladná analýza kontextu Dreyfusovy aféry ve Francii
- V druhé části se zabývá imperialismem
 - Arendt situuje počátek imperialismu do období po roce 1884 a jeho konec spatřuje v roce 1947, kdy Británie opouští Indii
 - Zrození imperialistických snah pak spojuje s bohatnutím buržoazie, která již na vnitřním trhu nespátřuje dostatečný prostor pro uplatnění, a tak obrací svou pozornost k zahraničním územím
 - Hlavním cílem imperialismu je tedy expanze, která v konečném důsledku nabourává stabilitu jak země kolonizované tak i mateřské, jelikož je donekonečna poháněna dynamikou celého procesu
 - Dále zdůrazňuje spojení imperialismu s rasismem, který tak vytváří jasný podklad pro vznik tendencí a myšlenek na počátku 20. století
 - Upozorňuje zde také na neosobní vládu byrokracie, kde je velmi těžké identifikovat, toho kdo má nést odpovědnost, a tak vláda byrokracie může vést k nejnásilnějším způsobům vlády
 - Imperialismus chápe jako předstupeň totalitarismu – snaha o expanzi, vláda nadřazeného byrokratického a bezpečnostního aparátu se dále uplatňuje i v totalitarismu, avšak ne v zemích koloniálních nýbrž mateřských
- Během prvních dvou oddílů tak autorka sleduje postupný nárůst zla ve společnosti, který vytvořil základy pro vznik totalitarismu
- Třetí část je patrně nejdůležitější ze všech – jako jedna z prvních se zde pouští do analýzy totalitárních režimů a jejich charakteristik
 - Nejprve charakterizuje úlohu mas pro totalitární hnutí, které chápe pro jeho existenci jako zcela nepostradatelné
 - Je obtížné prosadit totalitární hnutí v malých zemích, kde není tak výrazná masová skupina – „je potřeba velký lidský materiál“, aby bylo možné uskutečňovat politiku totálního ovládnutí nejčastěji skrze teror (nutná existence postradatelných mas, bez rizika vylidnění země)
 - Teror jako klíčová složka režimu – je hybnou silou režimu, je nezávislý na přítomnosti opravdových nepřátel

- Masa = neutrální část populace, jedná se o politicky indiferentní jedince, kteří se málokdy aktivně zúčastňují politického života (nejsou členy stran ani nechodí k volbám, jsou lhostejní) -> na tyto jedince cílí svou propagandu zejména totalitní hnutí v Evropě ve 30. letech – ostatní strany se o ně nezajímají
 - Po první světové válce a následkem hospodářské krize se rozpadá dosavadní společenský řád
 - Masa vzniká díky rozsáhlé atomizaci společnosti – člověk zůstává osamocen, nemá dostatek sociálních vazeb, je vykořeněný
 - Novou jistotu mu poskytují právě totalitní hnutí, která masy mobilizují a dávají člověku nový smysl života a pocit důležitosti – ideologie je jednoduchá, snadno přístupná každému a zcela pochopitelná
- V dalších částech se věnuje totalitní propagandě a organizaci
 - Totalitarismus směřuje k totální nadvládě nad realitou ve všech jejích aspektech – snaha o absolutní kontrolu všech stránek života jedince, snaha o potlačení jeho individuality
 - Základní rozdíl od autoritativního režimu – chtějí pouze navenek prezentovanou poslušnost občanů x totalitní režimy – absolutní aktivní podpora
 - Propaganda jako velmi specifický a důležitý prostředek v komunikaci s netotalitním světem
 - Z počátku je výrazná vědeckost propagandy = charakteristická důrazem na vědecká proročování, pomocí faktů a čísel se snaží prosadit svou ideologii jako nejlepší, tyto snahy však opadají v okamžiku, kdy se plně etabluje u moci – posedlost vědeckými fakty mizí
 - V rámci organizační struktury charakterizuje vůdce jako zcela nepostradatelnou postavu celé existence hnutí – vůdce je zákonem strany, zprostředkovává komunikaci navenek režimu, identifikuje se se všemi členy a přebírá za ně faktickou odpovědnost
- Arendt označuje totalitní státy za „beztvaré“ – jako příklad uvádí duplikování úřadů v Německu (na úrovni státní a stranické) a stejně tak vytváření skutečné a zdánlivé vlády v Rusku
 - Někdy i vytváření nepřehledného územního dělení, které se vzájemně křížilo – vytváření naprostého chaosu a zároveň ještě větší nejistoty i u úředníků, kteří si nikdy nemohli být jisti, kdy budou nahrazeni
 - Stejně tak i zdvojování tajné policie – čím méně je instituce viditelná a její moc jasná, tím je reálně mocnější
 - Odpovídá myšlence udržení hnutí v neustálém pohybu
- Úloha tajné policie v systému
 - Nejvýkonnější a nejlépe organizovaný resort v mocenském aparátu, jejich standardy a hodnotové žebříčky prostupují celou společností – společnost je prosycena jejími metodami
 - Před získáním moci bojují s odpůrci, poté se zaměřuje na boj s objektivním nepřítelem (Židé, Poláci, kontrarevolucionáři), v poslední řadě jsou oběti vybírány náhodně
 - Utopickým ideálem tajné policie je zmapování veškerých vazeb a vztahů ve společnosti, aby pak bylo možné zbavovat se lidí v takovém stylu, jako kdyby nikdy neexistovali

- Totalitní hnutí u moci – pro přežití je zcela nezbytné udržet režim ve stavu „permanentní revoluce“ (Trockij)
 - Je potřeba zajistit, že fiktivní realita vykonstruovaná ideologií se stane každodenním životem a zároveň, že režim nikdy nedojde stability, to by znamenalo jeho konec – pokud by v pohybu ustal, stal by se pro lidi předvídatelným
- Totalitní nadvláda nad člověkem probíhá ve 3 krocích
 - Usilují především o ovládání občanů zevnitř, díky ideologii a teroru ruší vzdálenost mezi vládoucími a ovládanými
 - Zničení právní osoby = postavení určité skupiny obyvatel mimo ochranu zákona, občané se ve své vlastní zemi budou cítit postaveni mimo zákon tak jako cizinci nebo bezdomovci - snaha režimu zničit občanská práva
 - Zničení morální osoby = izolovanost člověka a podlehnutí bezpráví, útok na lidské svědomí (už nevolí mezi dobrem a zlem ale mezi vraždou a vraždou – i sebevražda by mohla mít za následek vraždu někoho jiného, není už tak východiskem)
 - Zničení jedinečné identity člověka = ničení člověka z tělesné stránky (otřesné podmínky v transportech, oholení do hola, čísla – zbavení identity a jedinečnosti), zbavení veškeré spontánnosti – spontánnost je pro režim nejnebezpečnější, nedá se předvídat

Metoda knihy

- Reflexe, úvahy nad tématem, náčrt její politické filosofie ve spojení se zájmem o téma totalitarismu

Kritika

- 2 linie kritiky
 - Kritika základního konceptu/pojetí fenoménu – kritika pojetí totalitarismu jako něčeho zcela nového, co v naší historii nemá obdoby
 - O'Sullivan
 - Kritika metodologie – sklízí kritiku za nedefinování pojmů, se kterými pracuje, je nařčena z nepodloženosti, kritizována je i cesta, kterou se ve svých úvahách ubírá – hledání původu totalitarismu ve společenském vývoji posledních století
 - Canovanová

4. Etnos a národ

Etnos neboli etnické společenství = trvalé seskupení lidí charakterizované hlavně společným jazykem a územím -> kmen, národnost, národ, rod

Národ = společenství lidí hlásících se ke stejné národnosti, největší vliv na jeho utváření mají společné dějiny a společné území

Nacionalismus - několik podob:

- liberální (zpočátku krátké období) – národy tvoří přirozené a svrchované entity, mají právo na svobodu a sebeurčení, podporují demokratické formy vlády, národy jsou si rovny
- konzervativní (tradiční instituce – národ, což se odráží do otázek migrace atd.) – národy jsou přirozeně vzniklé skupiny lidí, které se identifikují na základě společných hodnot, kultury a historie, cílem = zachování národní svébytnosti pomocí vlastenectví
- expanzivní (představa, že existuje určitá posloupnost národů, soupeří spolu, vítězí ten lepší) – přesvědčení o výjimečnosti a nadřazenosti vlastního národa, identita jednotlivce pohlcována všemocným národem, existence národa = nejvyšší smysl bytí
- integrální (pojem z 19. století, autem Francouz Charles Maurras, idea národa nadřazená jednotlivcům, smysl individuálního života spočívá v integraci do národa a obětování se pro celek, vrcholným aktem pro národ je sebeobětování, odráží se do nacismu)
- protikoloniální (proti kolonizátorů, paradoxně ideu nacionalismu často přinesli právě kolonizátoři)
- kulturní (pojem národa nahrazován kulturou, např. evropská kultura) – národ je určitou civilizací, upřednostňuje emocionální pouto k národu, v centru zájmu = lidová kultura a tradice
- etnický (typické pro americké černochoy, kteří kromě barvy pleti nemají mnoho společného) – hlavním měřítkem je etnicita
- rasový (spíše eufemismus pro čistou podobu klasického rasismu)
-
- Pojem *ethnos*, tak jak ho používal **Hérodotos**, znamenal původně jednoduše národ
- Po celý středověk a část novověku užíván k označení skupin obyvatel „cizího“ původu – pohanské „národy“ mimo křesťanský Západ, nežidovské „národy“ (gójóvé)
- Díky tomu úzké spojení pojmů rasa a národ, které byly v různých obdobích navzájem ztotožňovány či naopak odlišovány
- Tradičnější vymezení etnicity vychází z antropologického bádání 60. let – 4 hlavní charakteristiky etnicity
 - o Společenství, které se alespoň do jisté míry biologicky sebereprodukuje
 - o Společenství, které sdílí společné kulturní hodnoty, přesvědčení, symboly, jež jsou předávány společnými kulturními formami
 - o Společný prostor komunikace a sociální interakce
 - o Členové takového společenství se s ním identifikují a současně jsou takto identifikováni zvenčí
 - Na základě této charakteristiky lze rozlišit
 - Etnickou kategorii – zahrnuje kulturní a jazykovou specifickou určitou skupiny, která si však tyto společné charakteristiky neuvědomuje

- Etnickou pospolitost – vykazuje jasné vědomí o soudružnosti svých příslušníků a vymezuje se společným jménem, mytickým původem, sdílenou pamětí, společnými prvky kultury (náboženstvím, zvyky, jazykem), vazbou na původní území a vnitroskupinovou solidaritu
- Etnicita vs. rasa
 - Od 19. století byly tyto pojmy používány synonymně v evolucionistickém pojetí (biologické charakteristiky vymezující rasu byly v postdarwinistických pojetích navázány na kulturně definované rozdíly, u kterých byl shledáván obdobný evoluční vývoj)
 - Až zhruba do 60. let pak byly tyto pojmy užívány spíše pro popis osob cizího původu (v USA v meziválečném období etnicita příslušnost spojována s imigranty z východní a jižní Evropy v opozici vůči buržoazní „bílé“ střední třídě)
 - 60. léta – kulturní antropologie se odprostila od biologického determinismu
 - Pojem etnické skupiny se rozšiřuje jako náhrada za pojem „kmen“ na jedné straně a pojem „ethnicity“ na druhé straně jakožto výraz kulturní podmíněnosti řady rysů dříve spojovaných rasou
- Etnicita vs. národ
 - Etnicita dlouho spojována s „nezápadními“ obyvateli, zatímco národ byl naopak spojován se západní civilizací
 - Hlavním distinktivním znakem obou pojmů = vztah ke státu
 - Nacionalistické ideologie do jisté míry požaduje, aby se hranice státu shodovaly s hranicemi kulturními
 - Etnické ideologie tento cíl nemívají
 - Propojování konceptů od 80. let – někteří autoři hledají kořeny moderního nacionalismu v předmoderních evropských etnických skupinách
 - **Ernst Gellner** (1925-1995): nacionalismus nastupuje v momentu, kdy si „národní jednotka“ (ztotožňovaná s etnickou skupinou) začne klást za politický cíl totožnost „národní“ a politické jednotky
 - **Miroslav Hroch** (1932-): v osvícenství existovalo několik státních národů, avšak většina území Evropy zahrnovala multietnické říše s pestrým složením etnických skupin – tyto skupiny postupně procházely v různé míře procesem formování moderního národa v čemž byly více či méně úspěšné → konceptuální hranice mezi etnickou skupinou a národem je na půdorysu požadavku státu dána spíše geneticky než systematicky
 - **Anthony Smith** (1939-2016): etnické skupiny jako historicky předcházející (v dějinách Evropy) moderním národům, které jsou spojeny s nástupem politické doktríny nacionalismu, proměnou sociální struktury, organizace výroby apod....
- Teorie nacionalismu se pohybují mezi dvěma póly primordialismem a modernismem

Primordialismus

- národ jako věčná entita – jeho existence vychází z přirozeného řádu
- existence národa jako nejvyšší a nejtrvalejší hodnota
- exkluzivita národa postavena na biologickém původu a/nebo na předpokladu „přirozené“ příslušnosti k národní pospolitosti
- toto pojetí určuje politický kontext do poloviny 20. století
- personifikace národa jako aktivního činitele v dějinách i jako vnitřně se vyvíjející osobnosti
- toto pojetí vymezilo základní předmět moderního historického bádání - národních dějin
- *perennialismus*: slabší verze primordialismu

- nepředpokládá věčnost a přirozenost národa
- určitá forma etnických vazeb je vlastní všem lidským společenstvím
- národy jsou sociální a kulturní výtvoři podléhající proměnné, ale jejich existenci je možné spojovat s takřka všemi historickými epochami
- principiální tradicionalismus kulturních procesů
- x řada kritiků
 - **Ernst Renan** (přednáška *Co je to národ?*, 1888)
 - Národ je každodenním plebiscitem
 - Lidé sdílí konsenzus o své minulosti a také společnou vůli vzhledem k budoucnosti → národ tedy nemá dané právo na svou vlastní existenci na základě předpokladu, že je hybatelem dějin
 - Národ totiž vykazuje svou životnost na základě každodenních postojů svých členů, kteří jsou ochotni obětovat individuální zájmy zájmům skupiny
 - Jeho myšlenky by se daly označit za konstruktivistické, byť konstruktivismus co by sociálně vědní přístup vznikl až zhruba sto let po něm¹
 - **Max Weber** (1864-1920)
 - Etnická skupina: vymezena subjektivní vírou jednotlivých členů ve společný původ, která je založená na podobnosti ve fyzické oblasti a/nebo v oblasti zvyků a společné paměti
 - Národ: společenství citu, jež považuje za své oprávněné vyjádření stát
 - → národ by neměl být zkoumán jako samostatná jednotka, kterou je možné definovat výčtem charakteristik, ale je nutné analyzovat i podmínky, za kterých se národy identifikují, a důvody, proč tak činí
 - **X Anthony Smith**: uvedl tři kritické argumenty proti primordialismu
 - všechna etnická a národní pouta podléhají změně (tradice, zvyky, jazyk, náboženství, geografie...) → zpochybnění věčnosti
 - předpoklad, že je nějaká skupina určena jako primordiálně daná, nezaručuje, že takovou zůstane i v budoucnu
 - skupinové vazby nejsou vždy racionální – lidé někdy racionálně volí na základě třeba ekonomické motivace

Modernismem

- Hlavním předpokladem je, že současné národy jsou problémem moderní doby, jejich charakteristik a výsledkem její geneze
- Rozvoj studia nacionalismu hlavně v 50. a 60. letech (po hrůzné zkušenosti nacionálního socialismu)
- **Carlton Hayes** (1931) – zakladatel bádání o nacionalismu
 - Poukázal na roli osvěcenských nacionalistů při zrodu nacionalistických tendencí – tři faktory, které tyto osvícence ovlivnily: myšlenka demokracie, potřeba nahradit náboženský rámec, nástup moderního státního aparátu
 - Rozlišil několik typů nacionalismu (humanistický, jakobínský, tradicionalistický, liberální, integrální)
- **Hans Kohn** (1955) – zjednodušil Hayesovo pojetí do dvou protikladných pólů
 - Nacionalismus demokratický a liberální – pocházející ze západní Evropy

¹ **Peter Berger** a **Thomas Luckmann** vydali v roce 1966 knihu *Sociální konstrukce reality*. Berger a Luckmann označili vztah člověka a společnosti za dialektický, tedy vzájemně interagující. Podle autorů člověk vytváří sociální svět, stejně jako sociální svět ovlivňuje člověka. Berger a Luckmann chápali realitu jako vykonstruovanou prostřednictvím sociálních procesů, čímž dali vzniknout teorii sociálního konstruktivismu.

- Nacionalismus kulturně definovaný a autoritářský – spojuje národ s pokrevními svazky a historickými mýty
- **Karl W. Deutch (1953)**
 - Formování národů je určováno mírou sociální mobilizace a komunikace dané komunity
 - Přesvědčení, že lze identifikovat objektivní podmínky, za nichž s určitou dávkou pravidelnosti „rostou národy“
 - Přesun zájmu z definičních pout na proces formování národa
 - osm faktorů formování národů
 - přechod ze zemědělského samozásobitelství k tržnímu hospodářství
 - sociální mobilizace v „jádrových oblastech“
 - rozvoj měst a nárůst mobility
 - rozvoj komunikačních sítí
 - nárůst akumulace kapitálů a kvalifikací
 - rozvoj individuálního sebeuvědomění + rozvoj zájmů (individuálních i skupinových)
 - probuzení etnického vědomí a přijetí národní symboliky
 - přesun od etnického uvědomění k politickému nátlaku
- explicitně modernistické otázky si kladli autoři od 80. let – **Gellner, Breuilly, Hroch, Anderson**
- **Ernest Gellner (1997)**
 - Národy byly vytvořeny ve specifické situaci s určitými ideologickými, ekonomickými a společenskými kořeny
 - Politickou ideologií, která národ spojuje, je nacionalismus – jeho počátky v osvícenství a romantismu
 - Boom ve formování nacionalismu – 18. století a industrializace
 - Tři hlavní prvky moderní společnosti, které vytvořily podmínky pro vznik nacionalismu:
 - sociální mobilita, která vede v důsledku k rovnostářskému postoji ve společnosti
 - anonymizace společnosti – jednotlivci mají přímý vztah k celku společnosti bez zprostředkování mezistupni lokálních nebo dalších dílčích komunit
 - sémantická povaha práce – vytrácí se založená na fyzické síle → potřeba gramotnosti a potřeba dovedností spojené s „bezkontextovou“ komunikací
 - = průmyslová revoluce vytvořila pomocí zvýšené mobility a dalších změn tlak na vznik nové ideologie, která by těmto podmínkám vyhovovala → nacionalismus jako tato ideologie pak definoval společnou kulturu a jazyk, a tím vytvořil moderní národy, které jsou proto ideologickým důsledkem společenských změn
- **John Breuilly (1993)**
 - Zásadní proměnou byla dělba práce – nejen způsob výroby, ale také změna organizace moci a kultury
 - tradiční společnosti = korporativní dělba práce (instituce soustřeďují odlišné funkce ve vztahu k určité skupině obyvatel – cechy měly nejen funkci ekonomickou ale i vzdělávací)
 - od konce 18. století kritika této dělby práce → jednotlivé sociální funkce převedeny na samostatné instituce - zásadní roli měl moderní stát, který oddělil veřejné funkce (zdravotnictví, školství) od soukromých „mocí“ (trh, rodina)

- tyto dvě sféry ale v opozici → nacionalismus tento rozpor vyřešil – spojil totiž koncept státního občanství, s pojetím skupinových zájmů definovaných jako kulturní identita → vznik politického programu, jež chce propojit celek kulturní a politický
- tři roviny propojení, tři strategie nacionalismu
 - národ obývá celé teritorium státu – separace
 - národ obývá pouze část teritoria státu - reforma
 - národ neobývá žádnou část – sjednoci
- tři funkce, které mohou plnit nacionalistické ideje
 - mobilizace – zapojení široké vrstvy obyvatel, které byly z politického procesu vyloučeny
 - koordinace – sjednocení doposud rozdělených opozičních elit v jeden zájmový celek
 - legitimizace – cesta ke zdůvodnění konkrétních politických požadavků
- **Miroslav Hroch (1996)**
 - Národní hnutí jako sociální hnutí mající svůj specifický vývoj
 - Národ = velká sociální skupina, která je propojena kombinací objektivních vztahů (ekonomických, geografických, kulturních...) a jejich subjektivních reflexí ve skupinovém vědomí
 - Objektivní vazby jsou závislé na kontextu, nicméně některé jsou důležité
 - Kolektivní paměť na společnou minulost – která je vnímána jako společný osud
 - Dostatečná hustota jazykových a kulturních vazeb
 - Představa rovnosti všech členů skupiny, organizované jako občanská společnost
 - Představil periodizační schéma, jež se týká hlavně nevládnoucích etnik (národních hnutí, které na počátku 19. století neměly stát)
 - 1. fáze – období učenického zájmu – objevování historie, jazyka a kultury
 - 2. fáze – agitační fáze hrstky učenců – snaha přesvědčit co nejvíce příslušníků etnické skupiny o jejich příslušnosti k národu
 - 3. fáze – masové hnutí – má plnou sociální strukturu, rozšířilo se po celém teritoriu a zahrnuje většinu etnika
- **Benedict Anderson (1983)**
 - Národ = *imagined community* = myšlené společenství
 - Národ je myšleným a limitovaným politickým společenstvím
 - Zrod moderních národů je možný až když velká náboženství ztrácí roli myšlených společenství, která byla založena na třech principech:
 - Privilegovaném písmu/jazyce
 - Přístupném jen úzké vrstvě „zasvěcených“
 - Hierarchickém chápání moci s vrcholem v monarchistickém způsobu vlády a pojení času, které nerozlišovalo historický a kosmologický čas
 - Moderní národní společenství jsou založena na – svrchovanosti národa a na myšlence horizontálního přátelství
 - jazyk hraje roli sjednoceného pole komunikace všech příslušníků společenství a umožňuje jim „myslet“ toto společenství jako ohraničené a homogenní
- od 90. let nové bádání v oblasti nacionalismu v důsledku nových etnických konfliktů
 - zájem o národní a etnickou identitu
- **Rogers Brubaker (1996)**

- Na základě zmapování různého užívání pojmu identita v sociálních vědách odmítl jeho analytickou hodnotu a navrhl alternativní pojmy
- Přenesl důraz z představy pevných a neměnných skupin na neustálý proces jejich formace, který přiznává skupinám schopnost se proměňovat i rozpadat s ohledem na danou situaci
- Realitou je pouze sdílený pocit příslušnosti ke skupině, nikoliv skupina samotná
- Klíčové pojmy kategorie a kategorizace
 - Kategorie implikuje rozřazování → odlišuje se od pojmu skupina (pro ni je typická společná identita, předpokládána vnitřní homogenita a do určité míry ohraničené členství)
- Zkoumá vztah skupina-kategorie a proces, jakým skrze kategorizaci vzniká představa pevných skupin
 - Díky studiu etnické kategorizace je možné zkoumat „eticitu bez skupin“
- vymezil pojmy:
 - Identifikace – identita je utvářena v nějakém procesu
 - Kategorizace – identita je často připisována nějakou vnější entitou
 - Sebe-porozumění ve vztahu k vlastní sociální pozici
- Vyzdvihuje aspekt kolektivity identity
- Odlišil míru síly vazeb, které spojují jednotlivce
 - Společné rysy – *commonality* – nejslabší
 - Propojenost – *connectedness* – jednotlivci vstupují do přímých vztahů – silnější
 - Skupinovitost – *groupness* – jde jednoznačně o příslušnost k vymezené a jasné ohraničené skupině
- Aby bylo možné etnicitu určit, je zapotřebí analyzovat mikroúroveň mezilidských vztahů a každodenních praktik
- Brubaker studoval etnicky smíšené rumunské město Kluž (publikace *Nationalist politicst and Everyday Ethnicity in a Transylvanian Town*) – sledoval projevy etnicity (jakým způsobem je vytvářena a jakou roli hraje v životech lidí) → v každodenním životě lidí nehraje etnicita přední bod zájmu
 - Předmětem analýzy nebyly etnické skupiny jako takové – Rumuni a Maďaři
 - Nechápe Rumuny a Maďary za hlavní aktéry konfliktů založených na etnicitě – naopak sleduje, jak tyto kategorie fungují, kdo je vytváří a v jakých momentech se stávají důležitými
 - X pojmy založené na etnicitě ale přesto užívá („protože odkazují na soubor členů kategorie, konkrétně na ty lidi, kteří by se označili za Rumuny či Maďary, pokud by se jich někdo otázel na jejich etnicitu“)

- X Richard Jenkins

- „Skupiny jsou reálné, pokud si to lidé myslí“
- Pro existenci skupiny postačuje, že si členové skupiny její existenci a svou příslušnost k ní uvědomují
- Skupina nemůže pouze existovat, ale musí být svými členy neustále vytvářena
- Studoval etnicky smíšené dánské město Skive (publikace *Being Danish*)
 - Skupiny (etnické, národnostní, lokální...) sice nejsou odděleny neprostupnými hranicemi, nejsou vnitřně homogenní, ale mohou se objektivně odlišovat ve svém chování → věnuje se konstrukci pojmu „Dánové“ jako smysluplné skupiny i významu etnické identifikace pro obyvatele města Skive
 - Neodmítá pojmy identita, identifikace a skupina – používá je a zároveň zdůrazňuje, že je chápe jako proměnlivé

- **Michael Billig** (1995) – dílo *Banal nationalism*
 - Koncept „banálního nacionalismu“
 - Nacionalistické prvky jsou hluboce zakořeněny v moderních společnostech, jsou součástí každodenního života
 - Národ je pro nás vlastně „vyvěšován“ každý den – vlajky, hranice, měna
 - Vytvářen hlavně státními institucemi
 - „... zdá se, že dnešní lidé si s sebou ve svých každodenních životech nesou kus psychologického mechanismu, nazývaného „národní identita“. Tato část psychologické výbavy je jako mobilní telefon: většinu času leží tiše. Náhle se však objeví krize; volá prezident; přístroj zvoní; občan odpovídá. Spojení zajišťuje vlastenecká identita.“
 - Představením tohoto konceptu chce rozlišit běžný nacionalismus od jeho extrémních verzí
 - Zároveň ale varuje, že banální nacionalismus je v nás vlastně skryt, a v případě vhodných politických metod se může přetělit v extrémistickou verzi → nebezpečí
 - I přes jistou delegitimizaci nacionalistických hnutí zůstává národ stále silnou identifikační jednotkou – používání vlajky, symboly na penězích, hymna... = snaží se vyvrátit post-modernistické přesvědčení, že koncept národa je v době globalizace zastaralý
- **Anthony D. Smith** (1999) – dílo *National Identity*
 - Koncept „etnosymbolismu“
 - Národ je určitým jménem označovaná množina obyvatel sdílející historické území, společné mýty a historickou paměť, masovou veřejnou kulturu, společnou ekonomiku a právní rámec
 - *Etnie* jsou určitým jménem označené skupiny obyvatel se společnými mýty o svém původu, historickou pamětí, sdílenými prvky kultury, jistou vazbou na historické území a do určité míry solidaritou mezi příslušníky etnie
 - Národ je tedy definovaný etnický a etnické kořeny jsou podmínkou vzniku moderního národa
 - Symbolická příslušnost k národu a etnii zahrnuje kulturní prvky – paměť, mýty, hodnoty, rituály a tradice
 - Tyto prvky pak utvářejí kultury a sociální struktury tím, že budují sdílené vědomí společenství
- **Thomas Hylland Eriksen** (2010) – dílo *Ethnicity and Nationalism: Anthropological Perspectives*
 - etnická identita je založená na představě společné minulosti a původu, spolu se silným pocitem sounáležitosti

Benedict Anderson: Představy společenství – úvahy o původu a šíření nacionalismu (1983)

- Význam díla:
 - 1) Rozbourání evropocentrických představ o historickém formování nacionalismu – silně se zaměřuje na příklady z Ameriky a Asie; vznik nacionalismu zasazuje právě do amerického kontextu = odpoutání od evropocentrismu
 - 2) Zasazení pohledu na nacionalismus z antropologického hlediska – člověk jako ten, kdo formuje představu národa, odmítnutí role nacionalismu jako ideologie (spojitost s velkými kulturními systémy, které ho předcházely a z nichž vzešel)
 - 3) Akcentace role nacionalistické imaginace – láska k vlasti, oddanost

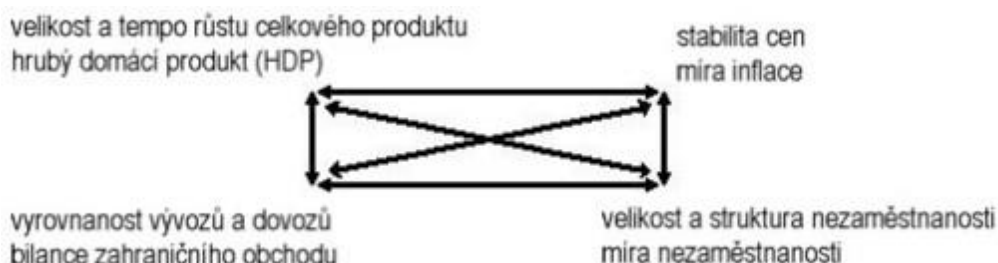
Andersonova definice národa: „je to politické společenství vytvořené na PŘEDSTAVÁCH – jako společenství ze své podstaty ohraničené a suverénní.“

- *Představy – nikdy nemůžeme reálně poznat všechny příslušníky daného národa, jejich existenci si pouze domýšlíme*
- *Ohraničené – i ten největší z národů má jasně dané hranice*
- *Suverénní – pojem se zrodil během osvícenství, legitimitu už neudává Bůh, stát vzniká jako suverénní legitimní jednotka*
- Národnost (nationality), národní příslušnost (nation-ness) a nacionalismus jsou kulturními artefakty
- Jejich vytvoření sahá do konce 18. století – prolínání samostatných historických sil došlo k vytvoření nacionalismu
 - o Jakmile k jeho utvoření došlo, získal „modulární“ charakter – s různou mírou jej bylo možné transplantovat do celé řady rozličných společenských sfér
- Národ = politické společenství vytvořené v představách – jako společenství ze své podstaty ohraničené a zároveň suverénní
 - o Je to pouhá představa, neboť příslušníci ani toho nejmenšího národa nepoznají většinu ostatních jeho příslušníků – a přesto existuje představa a sounáležitosti
 - o „Podstatou národa je, aby všichni jednotlivci měli toho hodně společného a je rovněž nutné, aby toho hodně zapomněli.“
- **Gellner**: „Nacionalismus není probuzení národů k sebeuvědomění; nacionalismus vynalézá národy tam, kde neexistují.“
- x **Gellner** jako by naznačoval, že vedle národů existují „pravá“ společenství, která můžeme vedle národů postavit a komparovat
- v představách ale vznikají všechna společenství
 - o společenství je třeba rozlišovat nikoli podle falešnosti a pravosti (jak to dělá **Gellner**, nýbrž podle toho, v jakém smyslu je představivost vytváří
- představivost tvoří národ jakožto ohraničené společenství – ať je národ sebevíc velký, někde je nějaký národ další
- jde o představu suverénního společenství, neboť tento pojem se zrodil v době osvícenství a revoluce rozbíjely legitimitu hierarchie Bohem ustanovené dynastické říše
- představivost vytváří národ jakožto společenství, neboť bez ohledu na skutečnou nerovnost a vykořisťování, jež mohou v každém národě převládat, je vždy pojímán v hluboké, horizontální „soudružnosti“
- emblém moderní kultury nacionalismu – památníky padlým a hroby neznámých vojáků
 - o účta se jim prokazuje, ač jsou vlastně prázdné

- jsou ale výtvoři národní představivosti
- zrod nacionalismu v 18. století – osvícenství a racionalistický sekularismus
 - úpadek náboženské víry netiší utrpení, která víra dokáže částečně utišit → dochází jakoby k rozpadu ráje a spása se stává absurdní → z osudové danosti se stává nahodilost → osudovost je třeba sekulárně proměnit v kontinuitu a nahodilost ve význam
 - = tomuto účelu se skvěle hodila idea národa – národ je vlastně jakoby věčný
 - = nacionalismus tak lze chápat ve spojitosti s velkými kulturními systémy jakými je náboženství a dynastická říše (a nikoliv v souvislosti s politickými ideologiemi)
- Možnost vytvoření představy národa vznikla poté, co tři základní kulturní koncepce ztratily svou axiomatickou moc nad lidskou myslí
 - Myšlenka, že konkrétní jazyk ve formě písma nabízí privilegovaný přístup k ontologické pravdě, jelikož je její neoddělitelnou součástí → vznik mezikontinentálního uskupení (křesťanstvo, islámská umma...)
 - Společnost má ve své přirozeném uspořádání nějaký určitý střed, kolem něhož (a pod nímž) existuje = tj. že má panovníka, který se odlišuje od jiných lidí (má božské posvěcení) → loajalita byla nutně hierarchická
 - Časovost – nemožnost rozlišit kosmologii a historii = původ světa a člověka byl totožný → podstata osudovosti lidské existence a možnost vykoupení z této osudovosti
- rozklad těchto jistot vedl k rozštěpení kosmologie a historie → pátrání po něčem, co by znovu propojilo společenství, moc a čas
 - tomuto pátrání výrazným způsobem pomohl kapitalismus technologie tisku – lidé o sobě přemýšlí zcela novým způsobem
- sblížení kapitalismu a technologie tisku v otázce osudové rozmanitosti jazyků vytvořilo nové možnosti představ o společenství – připravení půdy pro vznik moderního národa
- x některé celky používají stejné jazyky, byť se nepovažují za jeden národ
- x některé konkrétní útvary národních států se neshodují s územním rozsahem „tištěných jazyků“
- zhruba od poloviny 19. století se v rámci Evropy rozvinuly „oficiální nacionalismy“ (související do jisté míry s imperialismem)
 - tyto nacionalismy byly z historického hlediska možné až poté, co se objevily lidové „jazykové nacionalismy“, neboť šlo o reakci mocenských skupin (hlavně skupin dynastických a aristokratických), jímž hrozilo, že budou vyloučeni ze společenství vznikajících v lidových představách, nebo budou odsunuti na jejich okraj
 - oficiální nacionalismy představovaly konzervativní (někdy až reakční) politickou taktiku
 - oficiální nacionalismus zakrýval nesoulad mezi národem a dynastickou říší (například Slováci se měli pomáhat, ale nemohli se moc účastnit politického života Maďarů)
- národ je současně také dějinnou osudovostí a jako společenství, jehož představa vzniká prostřednictvím jazyka, sám sebe současně představuje jako otevřenou, ale i uzavřenou entitu
- velký potenciál informačních technologií spoluutvářet lidskou imaginaci a s ní i představy o společenství „na dálku“
 - = moderní technologie nejsou silami hegemonie, nýbrž technikami diverzifikace kultur a integrace jednotlivců v pouze zdánlivém chaosu globalizovaného světa

5. Hospodářská politika

- Hospodářská politika = přístup státu k ekonomice své země
- *Fiskální restrikce*: snížení výdajů rozpočtu
- *Magický čtyřúhelník* – graficky zachycené základní cíle hospodářské politiky
 - o Cíle: ekonomický růst, nízká nezaměstnanost, nízká a stabilní inflace, vnější ekonomická rovnováha

- Nástroje hospodářské politiky, které mohou ovlivňovat rytmus a směr ekonomické aktivity
 - o Fiskální politika – vládní výdaje a zdanění – rozhodování o rozdělení zdrojů mezi soukromé a veřejné statky
 - o Monetární politika – ovlivňování úrokových sazeb a podmínek úvěrování prostřednictvím centrální banky
 - o Vnější obchodní a měnová politika – ovlivňuje obchod země a regulaci měnového kurzu působí na toky zboží a služeb a příliv a odliv kapitálu
 - o Důchodová politika – měnová a cenová regulace – při riziku vysoké inflace snaha vlád stabilizovat ceny a udržet nezaměstnanost v přijatelných mezích
- rozhodovací procesy = např. legislativní proces návrhu zákonů a jeho schválení parlamentem, rozhodovací procesy vlády, jednotlivých ministerstev, úřadu pro hospodářskou soutěž a dalších institucí
- opatření = veškerá opatření státu mají písemnou podobu -> můžeme je členit na: zákony, podzákonná opatření, vyhlášky, metodické pokyny atd.

Nositelé/subjekty hospodářské politiky:

- a) stát a jeho orgány
 - parlament = sněmovna + senát, projednává a schvaluje zákony
 - vláda = vypracovává návrhy zákonů, v HP má hlavní roli – předkládá rozpočet na každý rok a zajišťuje jeho plnění po schválení
 - ČNB = péče o stabilitu měny
 - Krajské úřady = hospodaří na základě samostatných rozpočtů, řídí vybrané činnosti v kraji (zdravotnictví, kultura, doprava atd.)
- b) mezinárodní organizace (mezinárodní měnový fond...)
- c) nadnárodní organizace (obchodní řetězce, korporace, firmy – Shell, Mc Donald...)

Druhy hospodářské politiky:

- 1. dělení
 - **expanzivní** - sklon státu k utrácení - pokud stát chce podpořit růst ekonomiky a rozvoj podnikání (nástroje: nižší daně, nižší úroky z úvěrů, podpora exportu)
 - **restriktivní** - pokud stát chce bránit zvyšování rozpočtových deficitů, brzdí inflaci a přehřátí ekonomiky (nástroje: vyšší daně, vyšší úroky, mzdová a cenová regulace)
- 2. dělení
 - **systémová** - zaměřena na výstavbu legislativního rámce pro fungování ekonomiky; společnost má za úkol zabezpečit v ekonomické oblasti ochranu soukromého vlastnictví, smluv, volný přístup na trhy apod.
 - **regulativní** - vyplývá z nedokonalostí trhů; důvody pro regulaci patří zejména přirozené veřejné potřeby (obrana), ochrana životního prostředí, zdravotnictví, odpovědnost státu za rozdělování a přerozdělování; negativní vedlejší dopady regulačních opatření: omezení svobody volby, nepotřebné výdaje, destimulace ekonomické aktivity, konzervování nevyhovující odvětvové struktury apod.
- 3. dělení
 - **keynesiánský typ** - vychází z představy, že tržní ekonomika je nestabilní systém, není schopna plně využívat ek. zdroje → vyžaduje zásahy vlády, zdůrazňuje úlohu rozpočtové politiky
 - **neoklasický typ** (neokonzervativní) - tržní mechanismus vytváří dostatečné předpoklady pro efektivní využívání ek. zdrojů, za hlavní zdroj nerovnováhy považuje zásahy státu

John Maynard Keynes (1883-1946)

Dobový kontext

- Žil v Londýně a učil na King's College
- Období VHK
 - Ve Velké Británii dlouhodobé problémy – pokles výkonu ekonomiky v důsledku 1 SV, který se vlastně nevzpamatoval až do konce VHK
 - Předlužení z 1 SV – USA chce splácet
 - V roce 1925 na základě doporučení *Bank of England* přechod na zlatý standard → těžkosti, neboť britský export se stal dražším → zpomalení vzpamatování se z VHK
 - *Bank of England* se bála inflace → tak ale vznikl problém deflace → dluh se stal v reálné hodnotě velmi vysoký
 - 1930 – rozpočtový schodek
 - Krach na burze → nezaměstnanost
 - Chamberlain to chce řešit restriktivní fiskální politikou: snížení benefitů v nezaměstnanosti, snížení platů ve státním sektoru, vyšší cla = snaha podpořit domácí poptávku
- *Sayův zákon* – populární neoklasická myšlenka té doby
 - objasňuje vztah mezi agregátní poptávkou a agregátní nabídkou
 - Nabídka si vytváří svou poptávku → nemůže docházet ke krizím z nedostatečné spotřeby

- Za produkty se platí produkty
- Čím víc, můžeme vyrobit, tím více můžeme i spotřebovávat
- Výroba tedy otevírá trh výrobě

Keynesovy myšlenky

- Hlavní své myšlenky zformoval již dříve než byla vydána *Obecná teorie zaměstnanosti, úroků a peněz* (1936) + *Ekonomické důsledky míru, Pojednání o penězích*
 - Dopisoval si s **Hayekem**
- VHK byla způsobena hlavně nedostatkem agregátní poptávky – ta je ale hlavním motorem ekonomického růstu a bohatství země
 - *Agregátní poptávka*: totální poptávka po všech výrobcích za jakoukoliv cenu, úhrn všech výdajů všech ekonomických subjektů (domácností, firem, státu, dovozců, zahraničních subjektů...)
 - Agregátní poptávka (AD) je součtem spotřeby domácností (C), hrubých investic (I), veřejných výdajů (G) a čistého vývozu (NX) (čistý vývoz znamená rozdíl mezi vývozem a dovozem = $X - M$)
 - Funkce AD má klesající průběh = s inflací klesá bohatství, růst mez se opoždí za růstem cen produktů
- X v té době velmi nestandardní předpoklad – producent byl považován za hlavní motor
- X **Keynes**: nemohu přece produkovat v recesi, protože není žádná poptávka
- Podle **Keynese** existuje vztah mezi úsporami a investicemi
 - Vyšší příjmy neznamenaají utrácení – lidé mohou taky spořit = neinvestovat
 - Vzniká tak *past likvidity* – nahromadění množství peněz a zamrznutí (neochota lidí vydávat peníze, jelikož jsou negativní vyhlídky do budoucna) → problém pro producenta, neboť vznikne deficit na straně poptávky
 - Je potřeba, aby stát zastoupil poptávku lidí → umělé zvýšení poptávky po pracovní síle, vypsaní státních zakázek (například do stavební infrastruktury státu) → zvýšení oběhu peněz → zvýšení poptávky
- Neoklasická teorie předpokládá, že dlouhodobá nezaměstnanost není
- X **Keynes** – lze dojít k ekonomické rovnováze i za celkem vysoké nezaměstnanosti (připouští existenci dlouhodobé nezaměstnanosti)
- V dobách krize producenti neinvestují (také odkládají a čekají na pozitivní vývoj) = * prvek nejistoty a rizika
 - *Animal spirit* – člověk není ve svém chování vždy racionální, vliv mají totiž subjektivní prvky a očekávání budoucnosti (obavy, strach a nejistota)
- → potřeba podpořit poptávku
 - Expanzivní k fiskální politice (progresivní)
 - Daně: progresivní zdanění – nabídnout masám snížení
 - Výdaje na investiční projekty
- = státní investice do trhu, který dostatečně správně nefunguje
 - Kapitalismus jako by dospěl do fáze, kdy je to potřeba – společnost přece nemůže nechat lidi zemřít hladu a čekat, až se trh sám očistí
 - Trh je nedostatečný mechanismus a stát ho musí regulovat
- **Keynes** byl hodně ovlivněn tím, že žil na pomezí státního úředníka a ekonoma
 - *Manažerský kapitalismus* – víra, že specializovaní pracovníci mohou vytvořit obranné mechanismy, které budou efektivně reagovat na krize
 - Existenci expertních úředníků jako by maže rozdíl mezi demokracií a nedemokracií
 - Expertní úředníci by totiž nebyli voleni lidmi

- X ne vždy budou jednat ve veřejném zájmu
- X **Keynes**: budou, jsou to přeci experti
- **Keynes** měl celou řadu následovníků a jeho myšlenky byly až do 70. let velmi vlivné
 - *Bastard Keynesiánství*: zaštitím se **Keynesem** a hospodařím s deficitem i v době růstu
- X v 70. letech přestane platit *Philipsova křivka* a na výsluní se dostanou *monetaristé* (už v 50. letech ale **Keynese** kritizuje **Friedman**)
 - *Philipsova křivka*: popisuje substituční vztah mezi nezaměstnaností a inflací
 - = Stát si vybere, jakou chce zhruba nezaměstnanost a dle toho ovlivňuje inflaci
 - V této době je ale vysoká nezaměstnanost nehledě na výši inflace → **Keynesovy** recepty vyčerpány
 - 70. léta krize – i přes expanzivní fiskální politiku ekonomiky nerostly

Milton Friedman (1912-2006)

- Americký ekonom, liberální ekonom, zastánce doktríny laissez-faire, monetarista a představitel Chicagské školy
- V roce 1976 dostal Nobelovu cenu
- Kritik „sociálního státu“; odpůrce utrácivě fiskální politiky, vysokých daní
- VHK dle něj byla „Great Contraction“
 - VHK způsobena běžným finančním šokem, jehož trvání a vážnost byla zvýšena snížením peněžních zásob
- Odhalil neplatnost *Philipsovy křivky* – platí jen krátkodobě
 - nezaměstnanost je dlouhodobě ustálena na přirozené nezaměstnanosti
- Existence vztahu inflace a emisí peněz
 - Inflaci je možné vyřešit vhodnou regulací množství peněz
 - → Vhodným nástrojem udržení měnové stability je monetární politika skrze regulaci množství peněz
- Zastánce plovoucích směnných kurzů

Friedrich August von Hayek (1899-1992)

- Rakouský ekonom, zástupce Rakouské školy (stejně jako **Ludwig von Mises**), monetarista (jako **Milton Friedman**)
- V roce 1974 získal Nobelovu cenu
- Myšlenka hospodářského cyklu, který je nevyhnutelný důsledek růstu bankovních úvěrů v systému bankovníctví částečných rezerv, k němuž přispívá centrální banka skrze úvěrovou expanzi
 - Doba ekonomického růstu skrze úvěrovou expanzi (růst nových úvěrů, které financují nové investice) → pokles tržní úrokové míry pod přirozenou úrokovou míru (protože nejsou podloženy úsporami, ale vznikají na základě možnosti bank *de facto* vytvářet nové peníze) → nové úvěry a nové investice (ty by ale za normální situace nebyly) → spotřebitelé méně šetří a více utrácí (pokles úrokové míry totiž vyvolá signál, že úvěrový trh má dost prostředků a šetřit se nevyplatí) → nové peníze v oběhu za čas vyvolají inflaci → nové investice se postupně stanou ztrátové → očista trhu skrze krach firem (chybných investic) → zůstanou pouze efektivní výrobci
- Základem hospodářské krize jsou příliš vysoké hodnoty úvěrů (a ne chyba poptávky)
 - špatná politika státu posiluje špatnou monetární politiku a to iniciuje výše úvěrů
 - **Keynes**: pumpují peníze do ekonomiky → rostou investice i spotřeba

- x **Hayek**: tento předpoklad není ničím podložen – nastavení úvěrů, které jsou návratné, musí být podložené úsporami
 - přímým důsledkem je vysoká inflace → úvěry se stanou ztrátové → bankroty firem
 - vinou krize je enormní utrácení a úvěrování
- zásadní je prvek svobody
 - rozpracované téma v díle *Cesta do otroctví* (vydaná poprvé v roce 1944)
 - varování před tyranií a nevyhnutelnými důsledky státních zásahů do ekonomiky a plánovaného hospodářství
 - omezování individualismu a klasického liberalismu → ztráta svobody → vznik utlačující společnosti → tyranie diktátorů → otroctví jedince
 - vyvrací v té době hybný předpoklad, že fašismus byl reakcí kapitalismu na socialismus
 - národní socialismus i socialismus jsou stejné co do ústředního plánování a omezení jednotlivce na úkor státu
 - jakákoliv forma plánování, regulace narušuje svobodu jedince, neboť rozhodnutí dělá úzká skupina lidí → narušení individualismu
- trh funguje správně právě na základě roztroušených aktérů
 - nikdy nevíme nic přesně, informace jsou roztroušené
 - i když se pokusím centralizovat, informace nebudou nikdy úplné, znalost nebude dokonalá
 - skrze tyto střípky informací, vzniknou mechanismy, které očistí trh
- → odpůrce jakýchkoliv regulací
- Spontánní řád nesmí být narušován
 - Jakákoliv snaha vytvořit jakoby jistotu nemůže fungovat
 - Sociální jistoty deformují motivace jedince a narušují konkurenci
- Odpůrce veřejného zadlužování
- Částečně spjatý s monetaristy (rozcházejí se ale v tom, zda je ekonomie pozitivní věda či nikoliv)
 - **Friedman**: stát nemá zasahovat pumpováním peněz – to totiž vede dlouhodobě k inflaci – a to ovlivňuje chování obyvatel

Thomas Piketty – Capital in the Twenty-First Century (úvod+kap3)

Piketty, Thomas, Capital in the 21st Century. (Harvard University Press, 2013), česky Kapitál v 21. století (Universum 2015). Povinně úvod a kpt. 3 a nepovinně kpt 11.

- Kniha se zaměřuje na nerovnost bohatství a příjmů v Evropě a USA od 18.stol.

Autor tvrdí, že v současné době se jak v USA, tak také v Evropě vrací situace, která tady byla v době předcházející první světovou válku. Tehdy i dnes výnosy z kapitálu výrazně převyšují tempo růstu ekonomiky. Naopak v průběhu většiny 20. století se nerovnost snižovala, a to jednak v důsledku dvou světových válek, jednak v důsledku daňových a dalších opatření reagujících na světovou hospodářskou krizi třicátých let.

- Hlavní myšlenka: nerovnost není náhodou, ale spíše rysem kapitalismu, který lze změnit pouze státním zásahem -> pokud nebude kapitalismus reformován demokratický řád bude ohrožen

Introduction

- moderní ekonomický růst a šíření znalostí (knowledge) odvrátily Marxem předpovídanou apokalypsu kapitalismu, ale nezvrátily nerovnost, jak se optimisticky myslelo po WWII
- když jsou zisky kapitálu vyšší než ekonomický růst a růst příjmů, vede to k velkým nerovnostem a neudržitelnému stavu – dělo se to v 19th století a zdá se, že v 21th se to děje zase
- Piketty v knize nabízí řešení – jak může demokracie znovu nabýt kontrolu nad kapitalismem a veřejný zájem nad soukromým

A debate without Data?

- **nerovnost** je pozorovatelná i bez vědeckých metod, je to fenomén, který každá „vrstva“ vidí jinak, nerovnost zůstane **politickým tématem** – důležitý je proto systematický vědecký přístup – úkolem vědce je hledat fakta a zpřesňovat poznání
- v **minulosti** byl **výzkum** založený na **omezené sadě dat** a „daných“ **předpokladů** – to chce Piketty svou knihou změnit

Malthus, Young and the French Revolution

- přelom 18th/19th – zrod klasické politické ekonomie, nerovnost již byla tématem
- 1798 – Thomas **Malthus** – *Essay on Principle of Population* – **obava z přelidnění**
 - zdroje řídké, dělal s nimi co mohl – velká inspirace Arthurem Youngem a jeho zápisky z cest po francouzském venkově (1787-1788, pozoroval velkou **chudobu**, obával se politických **nepokojů**, jako stabilní systém viděl jen britský dvoukomorový parlament a právo veta pro šlechtu)
 - obával se politického vývoje ve FRA, aby se něco podobného nestalo v GB, měla by se zastavit veškerá pomoc chudým a jejich reprodukce se výrazně zpomalit

Ricardo: The Principle of Scarcity

- 1817 – *Principle of Political Economy and Taxation*
- také **neměl statistiky** a vycházel ze znalostí
- předpovídal, že **nárůst populace povede k tomu, že půda se stane nedostatkovým zbožím** – majitelé půdy a statkáři, kteří ji pronajímají, budou závratně **bohatnout** – řešení viděl v neustále **rostoucích daních** na pronajímání půdy

- předpověď se **nevyplnila**, ale princip nedostatkovosti lze aplikovat i na 21. století – ne na půdu, ale na nemovitosti ve městech
- **řešení?** podle Pikettyho: je-li nabídka malá a ceny vysoké, musí klesat poptávka (lidé žijí na venkově; nafta je drahá, tak jezdí na kole) – dopady takových změn by byly dlouhodobé a majitelé realit a ropných vrtů mezitím mají dost času skoupit venkov a kola
- = **zákony nabídky a poptávky NEVYLUCUJÍ katastrofální a neustále rostoucí nerovnost**

Marx: The Principle of Infinite Accumulation

- 1867 – *Kapitál*; 1848 – *Komunistický manifest*
- po celé 19th rostl podíl příjmů kapitálů, teprve v závěru se o něco snížil, příjmy pracující třídy neustále nízké, teprve v poslední třetině malý růst
- **WWI** (a její dopady) byla od industrializace **první událost**, která dokázala **snížit nerovnost**
- nesouhlasil s „buržoazními“ ekonomy (Smith atd.) ani utopickými socialisty – rozvedl Ricardův model
- princip nekonečné akumulace – kapitál se **soustřeďuje** v rukou stále **užšího okruhu** lidí – buď to povede k **úpadku** jeho příjmů a násilnému **konfliktu** mezi **kapitalisty**, nebo nekonečnému **růstu** a **revoltě pracující třídy** – Marx nevidí možnost rovnováhy
- Marx **nepočítal s technologickým vývojem**, který **dočasně** zlepšil situaci
- psal s **politickým cílem** – ekonomové musejí být zakotvení v historii a práci s daty – Marx se **nezamyslel** nad tím, jak by mohl systém bez soukromého vlastnictví reálně fungovat
- jeho **princip nekonečné akumulace** je **užitečný** – relativně nízký nárůst populace a nízký ekonomický růst nemohou vyrovnat akumulaci kapitálu v rukou bohatých

From Marx to Kuznets, or Apocalypse to Fairy Tale

- 1955 – Simon **Kuznets** – podle jeho **teorie nerovnost zmizí** v poslední fázi kapitalismu, psal v **optimistické** době Trente Glorieuses (1945-75)
- 1956 – Robert **Solow** – podobně **optimistická** analýza
- 1953 – **Kuznets** ve své knize **poprvé využívá statistická data** (US příjmy z federálních daní a vlastní ekonomické odhady národního důchodu USA) – taková data nebyla autorům v 19th vůbec přístupná a jen s nimi lze zkoumat nerovnost v příjmech a její vývoj
- mezi lety 1913 a 1948 Kuznets zaznamenal pokles nerovnosti v příjmech (příjem 10 % nejbohatších klesl z 45-50 % na 30-35 %)
- daň z příjmů není jen způsob, jak občané přispívají na fungování společnosti a jak daňovou zátěž co nejférověji rozložit – také posiluje finanční gramotnost (lidé sami nevěděli, jaké jsou přesně jejich příjmy) a demokratickou transparentnost

The Kuznets Curve: Good in the Midst of the Cold War

- **sám** si byl **vědom**, že snižující se nerovnost v USA je důsledkem ekonomické krize a WWII a ve své knize z 1953 varoval čtenáře, aby byli **kritičtí**
- v přednášce o rok později byl **optimističtější** a dal vznik „Kuznetsově křivce“
- Kuznetsova křivka – křivka **historického vývoje nerovnosti** zaznamenaná na grafu připomíná **zvon** – nejprve **roste**, ale pak se **zastaví** a začne **klesat** – je to způsobeno tím, že ne všechny vrstvy společnosti se dokážou stejně rychle adaptovat na nový systém, který přinesla industrializace a další vývoj
- byla **zčásti** vytvořena **proto**, aby dala chudým zemím optimistickou vyhlídku a **udržela** je ve „**svobodném světě**“, teorie byla produktem reality studené války a neměla pevné základy

Putting the Distributional Question back at the Heart of Economic Analysis

- nerovnost roste, ekonomická realita se mění, na prahu 21. století stojíme před neznámem

- autoři v 19. století správně identifikovali otázku, ale neměli dostatečné nástroje a zdroje
- Kuznetsova a další optimistické prognózy na příliš dlouho vyřadily otázku nerovnosti ze zájmu ekonomů, je třeba to změnit

The Sources Used in This Book

- zdroje týkající se **a)** nerovnosti a distribuce příjmů a **b)** distribuce majetku a vztahu majetku k příjmům
- po vzoru Kuznetse se dal do **studia historie hodnot daní z příjmů** – spolu s mnoha dalšími autory rozšířil data o USA, společně pokryli FRA, CAN, JAP, ARG, SPA, POR, GER, SWI, IND, CHI atd. – vznikla objemná **World Top Incomes Database (WTID)** – je primárním zdrojem této knihy
- druhým zdrojem jsou data a) o hodnotách daní z nemovitosti, b) o dědictví a c) o celkovém národním bohatství

The Major Results of This Study

1. **nerovnost závisí** na sociálních a politických faktorech, **neexistuje** žádný **determinismus**
 2. **dynamika** rozdělování bohatství odhaluje silné **mechanismy** vedoucí ke **konvergenci** nebo **divergenci** – **neexistuje** žádný **přirozený** způsob **stabilizace**
- 2 prostředky vedoucí ke konvergenci (zmenšování nerovnosti)

- **zisk znalostí** a **investice** do **tréninku** a zisku **dovedností** = klíč k větší produktivitě a poklesu nerovnosti mezi zeměmi
- **teoreticky 2 pozitivní** vyhlídky
 - nárůst **významu lidského kapitálu** (dovednosti se stávají cennějšími než kapitál)
 - přesun konfliktu z mezi-třídního na **mezi-generační** pole (nedochází ke střetu bohatých rentiérů a nemajetných; určující logikou je šetření na vlastní stáří)
 - ani pro jedno ale nejsou důkazy, příjmy labour se nijak zásadně nezvětšují a dědictví zůstává určujícím

Forces of Convergence, Forces of Divergence

- **konvergenční** síly **nejsou automatické**, navíc **mohou** být **zvráceny** opačnými silami
- šíření znalostí je jen částečně přirozené a spontánní – velmi **závisí** na vzdělávacím systému, přístupu k možnostem školení, příbuzných institucích
- 1. ti **nejbohatší** se díky svému bohatství mohou ostatním **vzдалovat** ještě **rychleji**
- 2. **akumulace bohatství**, když je **růst malý** a **příjmy kapitálu** vysoké – ještě nebezpečnější, má destabilizační účinek
- oba tyto problémy dokládá grafy (str. 24 a 26) – obě křivky mají tvar U – tzn. po období poklesu nerovnosti se nerovnost vrátila
- **situace 1** – manažeři a CEOs velkých firem, kteří tvoří nejbohatší vrstvu, si mohou své příjmy určovat de facto sami, často bez jakékoliv opozice a bez reflektování vlastní práce – jasně viditelné v USA, jak dokládá graf I, v bohatých evropských státech a JAP je tendence méně patrná

The Fundamental Force for Divergence $r > g$

- graf ukazuje nárůst hodnoty soukromého majetku v GER, FRA a UK (opět tvar U)
 - r = příjmy kapitálu (úroky, renty, dividendy atd.)
 - g = růst ekonomiky
- = příjmy z kapitálu neustále rostou a příjmy z celoživotní práce se jim nemohou rovnat

- to je navíc **podporováno** – například účty, kde je víc peněz, jsou mnohem lépe úročeny
- to může dále zhoršovat Ricardův princip nedostatkovosti
- existují **divergenční síly**, které jsou velmi **silné** – konvergenční síly mohou mít za některých okolností navrch, ale pro divergenční síly je velmi jednoduché to opět zvrátit
- nyní **zažíváme období silné divergence**
- **Pikettyho** vize není tak apokalyptická jako Marxova – **dá se s tím něco dělat, ale bylo by to velmi obtížné**
- **nerovnost $r > g$ je základem celého Pikettyho vysvětlení – NENÍ nedokonalostí trhu**, naopak, čím **dokonaleji kapitálový trh funguje**, tím **větší nerovnost je**
- **ŘEŠENÍ** by vyžadovalo **bezprecedentní globální spolupráci** – například **globální progresivní daň z příjmu**

The Geographical and Historical Boundaries of This Study (vztahuje se k celé knize, není tedy tak podstatné)

- nerovnost uvnitř a mezi zeměmi od 1800, **ALE** vzhledem k limitům dostupných zdrojů značně omezená
- zahrnuje i příklady chudých zemí, ale nejlépe zdokumentované je to na USA, JAP, UK, FRA a GER
- FRA – studie se jí věnuje hodně, protože
 - úřednický aparát po revoluci umožnil vznik obsáhlých **zdrojů** ke zkoumání
 - FRA počet **obyvatel** se zdvojnásobil v době, kdy USA se zestonásobil – dědictví hrálo v USA vždy menší roli; nedá se očekávat, že nějaká země se v následujících dvou stoletích rozroste stonásobně a **FRA případ je tedy „typičtější“** a lepší pro porozumění budoucnosti
 - FRA revoluce přinesla úplnou **rovnost před zákonem** – konzervativní FRA ekonomové poté argumentovali, že republikánská Francie malých vlastníků nepotřebuje progresivní zdanění, jako ho potřebuje aristokratická Británie – tuto víru, že rovná vlastnická práva, volný trh a „dokonalá soutěž“ jsou dostačující k funkci a prosperující společnosti sdílí mnoho lidí i dnes

The Theoretical and Conceptual Framework

- na třech stránkách rozvádí vlastně tři myšlenky
 1. radši se dopředu brání před tím, že by obhajoval **komunismus** – píše, že ten **nefunguje** a že určitá nerovnost je nutná a prospěšná
 2. ekonomie musí zkoumat historii a produkovat statistiky, nemůže se uzavírat do světa matematiky a čistého teoretizování
 3. ekonomie se nesmí odloučit od ostatních sociálních věd – musí s nimi spolupracovat („*the social sciences collectively know too little to waste time on foolish disciplinary squabbles*“)

Outline of the Book

(představuje obsah a členění, pro nás nepodstatné)

- **historie** bohatství, příjmů a nerovnosti je vysoce **politická**, chaotická a **nepředvídatelná**
- kniha využívá studium historie k představení některých klíčových myšlenek a konceptů, které by mohly pomoci našemu chápání budoucnosti, ale neaspiruje na předpověď 21. století

The Metamorphoses of Capital (3. kapitola)

The Nature of Wealth: From Literature to Reality

- v 19th dva hlavní druhy kapitálu/bohatství: **půda a vládní dluhopisy** (dává příklady z literatury, Balzac, Austenová) – ve **21st je kapitál dynamičtější**, ale studium historie může pomoci chápat některé principy
- **vládní dluhopisy**: čistě soukromé, ne národní bohatství – jednoduše řečeno si člověk, který dluhopis koupil, nárokuje peníze lidí, kteří platí státu daně
- veřejný dluh – v UK ne tak špatný jako v 19th, ve FRA se blíží historickému maximu
- proces fungování bank a půjčování peněz je tak složitý, že nevíme, komu dlužíme, tak jako
- realita 19. století (opět dokládá na literatuře) nebyla o moc jiná než dnes – otec Goriot podnikal s moukou a těstovinami – pak to prodal a nakoupil dluhopisy, jiná Balzacova postava zbohatla na parfémtech a pak nakupovala dluhopisy
- = kapitál je vždy „risk-oriented“ a „entrepreneurial“, ale vždy má také tendenci nakonec se transformovat do „rent“ – dluhopisy a investice, které majiteli vydělávají „samy“
- = proč tedy tvrdíme, že kapitál je dnes více dynamický a méně „rent-seeking“?

The Metamorphoses of Capital in Britain and France

- o těchto zemích je nejvíc zdrojů, (na str. 116 a 117) dva grafy poměru národní kapitál / národní důchod za rok

zjištění:

1. v obou zemích křivka v 18th a 19th stabilní, v období WWI až WWII velký propad, do 1970s pomalý růst a od 1970s raketový růst na hodnoty podobné těm z 18/19
18/19 – národní kapitál v hodnotě 6 až 7 let národního důchodu

1950s – jen 2-3 násobek

2010s – 5-6 násobek

křivka má tvar U – 1914-1945 propad o 2/3, 1934-2012 – 2násobný růst

2. přestože je **hodnota kapitálu podobná, změnila se struktura** – zemědělská **půda nahrazena budovami, podnikatelským kapitálem a finančním kapitálem** investovaným do firem a vládních organizací
 - národní kapitál = soukromý kapitál + veřejný kapitál
 - národní kapitál = domácí kapitál + čistý zahraniční kapitál (= majetek našich občanů v zahraničí mínus majetek cizinců u nás)
 - domácí kapitál = zemědělská půda + (obytné) budovy (housing) + další domácí kapitál (kapitál firem a vládních organizací, podnikové budovy a půda, technika, patenty atd.)
 - zemědělská půda
 - 18th: ekvivalent 4-5 let národního důchodu, 2/3 národního kapitálu
 - 21st: ekvivalent 10 % národního důchodu, 2 % národního kapitálu
 - kolaps hodnoty zemědělské půdy vyvážily ostatní části rovnice
 - housing: z 1 roku národního důchodu na 3 roky
 - další domácí kapitál: z 1,5 roku na 3 roky
 - **strukturální změna: kapitál byl dříve hlavně půda, nyní to je bydlení a průmyslové a finanční zdroje**

The Rise and Fall of Foreign Capitalism

- UK a FRA byly **koloniální říše**, jejich **zahraniční kapitál** až do WWI **obrovský**, poté **propad**, po WWII opět **stabilizace**, ale na mnohem **nižší** úrovni
- př. v předvečer WWI odpovídala hodnota zahraničního kapitálu UK 2-3 letům národního důchodu nebo také 6násobku hodnoty britské zemědělské půdy
- př. u FRA to byl 1 rok, národní příjem byl o 5-6 % vyšší než domácí příjem (HNP vs HDP) což odpovídalo průmyslové produkci všech severních a východních departementů
- UK a FRA **zahraniční obchod** mezi 1880 a 1910 byl **deficitní** (deficit odpovídal 1 až 2 % národního důchodu), mohli si to dovolit, **protože příjmy ze zahraničních aktiv** tvořily 5-6 % národního důchodu
- = svět pracoval na tom, aby se UK a FRA měly dobře (více dováželi, než vyváželi) a zároveň se těm dvěma zemím zadlužoval (zahraniční aktiva)
- = právě možnost vést deficitní zahraniční obchod byla cílem akumulace zahraničních aktiv – umožnilo to „bohatnout bez práce, jen z vlastnictví“
- poté krize, WWII, dekolonizace – UK a FRA o aktiva přichází, čistý zahraniční kapitál kolísá +/- kolem 0 (UK a FRA majetek v zahraničí se už neliší od cizího v těchto zemích), což platí dodnes
- zahraniční aktiva **NEJSOU hlavní změnou** podoby kapitálu mezi 18th a dneškem – tou je nahrazení zemědělské půdy nemovitostmi a pracovním kapitálem

Income and Wealth: Some Orders of Magnitude

- vysvětluje jak velká je to změna na **příkladu**
- národní důchod na hlavu je dnes v UK a FRA cca 30 000 eur, národní kapitál je 6násobný, tedy 180 000 na hlavu – teoreticky tak každý vlastní 90 000 v nemovitostech a 90 000 v dalších formách kapitálu (investice atd.), půda je de facto „bezpečná“
- pokud by platilo rozložení z 18th, vlastnila by osoba 120 000 v zemědělské půdě, 30 000 v nemovitostech a 30 000 v dalších formách kapitálu

Public Wealth, Private Wealth

- **veřejný i soukromý kapitál** definovány jako hodnota toho, co stát/jedinec **vlastní mínus** hodnota toho, co **dluží**
- veřejná aktiva = finanční + nefinanční
- veřejná aktiva UK = hodnota zhruba 1 roku národního důchodu
- veřejná aktiva FR = hodnota zhruba 1,5 roku národního důchodu
- veřejný dluh = cca 1 rok národního důchodu
- = veřejný kapitál obou států je blízko 0, kdyby UK splatilo státní dluh státním majetkem, nic by mu nezbylo, FRA by zbylo asi 30 %
- (je to třeba brát **ilustračně**, veřejný dluh a finanční aktiva jdou spočítat snadno, převést nefinanční aktiva na peněžní hodnotu jde **těžko a nedokonale**)
- **veřejný kapitál představuje v obou zemích zanedbatelnou složku kapitálu** (1 % v UK a 5 % ve FRA) – i kdybychom tvrdili, že je to způsobené podceněním, podíl soukromého kapitálu je rozhodně přes 90 %

Public Wealth in Historical Perspective (používá několik grafů)

- veřejné bohatství/kapitál představovaly naprostou menšinu v národním kapitálu už od 18th, tedy se tolik nezměnilo
- FRA i UK byly vždy země založené na **soukromém vlastnictví** – v 18th a 19th státní politika směřovala k hromadění soukromého vlastnictví (velký veřejný dluh atd.) **ALE** i opačné případy – zestátnění a škrtání státního dluhu po WWII vedlo k oslabení soukromého vlastnictví
- **dnes opět velký veřejný dluh**, ale historie ukazuje, že se politika může otočit poměrně rychle

Great Britain: Public Debt and the Reinforcement of Private Capital

- 2x v historii státní dluh **200 %** ročního národního důchodu – po napoleonských válkách a po WWII
- **FRA:** před VFR státní dluh kolem 100 %, jeden ze spouštěčů **revoluce** -> **modernizace** daňového systému, vysoká **inlace** způsobená vydáváním assignát, „**banqueroute des deux tiers**“ (nedodržení závazku splatit 2/3 dluhu) = FRA **stáhla** dluh na 20 % národního důchodu
- **UK:** po napoleonských válkách 10x vyšší dluh než FRA, na 30 % ho stáhli stoletím přebytkových rozpočtů (!!!) – dokázali to jen díky rostoucí ekonomice
- UK si obrovský státní dluh (války s FRA, válka v amerických koloniích atd.) vytvořila **půjčováním** od občanů – vytvoření **obrovského dluhu** bylo **prospěšné** pro ty, kteří měli **možnost státu půjčovat** – bylo pro ně mnohem **výhodnější** nakoupit **dluhopisy** a vydělávat na úrocích (inlace téměř nulová + výše dluhu zvyšovala poptávku po půjčkách, což zvyšovalo jejich cenu = obrovské výděly pro věřitele) než kdyby UK dluh mořila zvyšováním daní

Who Profits from Public Debt?

- tento příklad ukazuje, proč autoři jako Marx viděli ve veřejném dluhu nástroj soukromého kapitálu
- po celé **19th** století **vydělávali** věřitelé na investici do státního dluhu jak v UK, tak ve FRA (tam už se žádný bankrot neopakoval)
- **20th** – **nový pohled** na státní dluh – nástroj pro zvýšení veřejných výdajů a nedistributivní politiku (**vysoká inlace**, klesající hodnota peněz = věřitelé vlastně financují stát, vydělávají totiž mnohem méně než v 19th + není potřeba zvýšit daně) = tento pohled přetrvává u některých lidí **dodnes**, přestože **inlace** je opět velmi **nízká** a redistributivní účinky pochybné
- **FRA:** inlace byla větší – mezi 1913 a 1950 průměrně **13 %** ročně, ceny se zvýšily **100x**
 - **důsledek:** velký státní dluh FRA byl opět snížen na cca **20 %**, enormní dluhy po WWII vyrušila ohromná **50 % inlace 1945-48** – byla to obdoba „dvou-třetinové bankrotu“ z 1797
- **UK:** 1913-1950 průměrně **3 %** inlace; ceny narostly **3x** – pro rentiéry nepříjemné, ale na moření dluhu to nestačilo
 - **důsledek:** po WWII dluh opět přes **200 %**, teprve 1950s inlace 4 % a 1970s inlace 15 % umožnily snížení na 50 % HDP
- **2 problémy inlace** jako **re-distributivního** mechanismu
 1. **nemožnost cílenosti** – vládní dluhopisy nevlastní vždy ti nejbohatší
 2. **inlace nemůže být nekonečná** – pokud se stane trvalou, věřitelé začnou požadovat vyšší nominální hodnoty úroků + akcelerující inlace lze těžko kontrolovat (1970s stagflace – inlace a ekonomická stagnace – příjmy některých skupiny nominálně vrostly, jiných ne)

The Ups and Down of Ricardian Equivalence

- 1817 – David Ricardo – teorie „Ricardian Equivalence“ – podle ní výše státního dluhu nemá vliv na akumulaci národního kapitálu – vycházel z toho, co viděl kolem sebe, **platilo to v jeho podmínkách, ale nelze to aplikovat všeplatně**
- 1936 – John Maynard Keynes – „the euthanasia of the rentier“ – rovněž **ovlivněný realitou své doby** – kolapsem pre-WWI finančního systému – neviděl jinou politicky schůdnou cestu z krize než inflaci
- od 1970s – **ekonomie trpí tím, že se pracuje s „representative agent models“** – všichni aktéři jsou stejní (tedy i stejně majetku a vládních dluhopisů) – je to dobré zjednodušení pro vysvětlování některých problémů, ale při studiu problematiky státního dluhu to vnáší zmatek
- zcela to pomíjí fakt, že velká část dluhu je vlastněna malou částí populace – splácení ale i nesplácení dluhu je zdrojem důležitých vnitřních redistribucí
- otázky státního dluhu nelze zkoumat bez přihlédnutí k nerovnosti mezi sociálními skupinami

France: A Capitalism without Capitalism in the Postwar Period

- **zjednodušeně**: hodnota veřejných aktiv se ve FRA a UK zvedla z 50 % národního důchodu (18th) na téměř 100 % (21st)
- = doklad expanze ekonomické role státu a rozvoje extenzivních veřejných služeb (zdravotnictví, školství)
- **ALE** toto zjednodušení opomíjí velkou **kumulaci** aktiv v **průmyslových** a **finančních** sektorech 1950-1980 a jejich následnou **privatizaci** – proběhlo téměř ve všech rozvinutých zemích
- ekonomická krize 1930s **otřásla vírou v soukromý kapitalismus** – mnoho zemí začalo s více intervenční politikou, začalo se věřit v „**mixed economy**“
- **SSSR**, který se stal vítěznou mocností WWII, rovněž **pozvedl prestiž** státem řízené ekonomiky (ze zaoštalé země 1917 velmocí)
 - o 1942 – Joseph **Schumpeter** věřil, že socialismus nakonec triumfuje nad kapitalismem
 - o 1970 – Paul **Samuelson** věřil, že HDP SSSR přestihne mezi 1990 a 2000 USA
- ve **FRA** posíleno **nedůvěrou** v ekonomické elity, které **kolaborovaly** s Německem, poválečné **znárodňování**
- **1950s**: hodnota veřejných aktiv odpovídala asi **25-30 %** národního důchodu (**to je dost**, vzhledem k tomu, že znárodnění se nedotklo malých a středních podniků ani zemědělství a podíly v nemovitostech nebyl nikdy vyšší než 20 %) – **průmysl a finanční sektor zasaženy nejvíc**
- během „**trente glorieuses**“ (1946-1975), období největšího rozkvětu, byla FRA mixed economy, **byla kapitalistickou zemí bez kapitalistů** (velké podniky řídil stát) – to vysvětluje dodnes složitý FRA postoj k soukromému kapitalismu
- (UK: privatizace tu proběhla taky, ale státní dluh byl mnohem vyšší a reálný podíl státního kapitálu na národním důchodu byl dlouho negativní a pak velmi malý)
- **FRA 1980+ = zlom = veřejné vlastnictví klesá, soukromé bohatství (finance a reality) roste** = **FRA se stává „zaslíbenou zemí“ nového kapitalismus založeného na soukromém vlastnictví**
- důvody?
 - o ekonomická krize **1930s** pomalu **zapomenuta**, stagflace **1970s ukázala limity keynesianismu**
 - o „konzervativní revoluce“ 1979/80 – Thatcherová a Reagan
 - o mezitím se ukazují neúspěchy státní SSSR a CHIN ekonomiky – obě země experimentují s firmami v soukromém vlastnictví
- 1981 – FRA šla proti proudu – vláda soc+kom, která slibovala pokračovat ve znárodňování
- 1986 – již liberálové, kteří začali s privatizací
- 1988-1993 – socialistická většina pokračuje s privatizací

FRA zcela transformovala strukturu národního kapitálu, aniž by vlastně chápala proč

6. Identita

Identita – definuje „já“

- Identita je velmi difúzní pojem – problematická definice
- Identita/totožnost
 - o Unikátní postavení osobnosti
 - o Osoba je souhrn dílčích identit (syn, student...)
- Identifikace
 - o Proces získávání identity (škola, rodina, instituce)
- Kompromis vnitřní a vnější přidělované identity
- Masová (politická) vs. individuální
 - o Identifikační monismus = rohynkové
- Dichotomie – interní vs. externalizovaná identita
 - o Udělám, co si myslím, že udělám = integrita

Sémantické dějiny termínu

- Identita avant lettre, kolektivní vědomí
 - o Po 1. SV vzrostl zájem o vztah jednotlivce a kolektiv (národ) – v souvislosti s kolektivní vinou, s otázkami imigrační politiky
 - o Kolektivní vědomí bylo přitom konceptualizováno již **Durkheimem**
 - = souhrn přesvědčení, praktik ... jednoho společenství
 - Některé formy vědomí nejsou vázány pouze na jednotlivce, nýbrž i na kolektiv
 - Kolektivní vědomí je produktem sociálních rámců
 - o V historickém bádání byl koncept kolektivního vědomí užíván nejprve v kontextu dějin národního hnutí
 - Vědomí národní příslušnosti
 - Snaha pochopit procesy, které vedly ke vzniku národního vědomí
 - **Karl Deutsch** (1950') – interpretace národa jako produktu komunikace
 - **Miroslav Hroch** (1960') – kolektivní historické vědomí
 - Kolektivní vědomí vzniká společným historickým vědomím
 - Kolektivní vědomí je současně také společným historickým vědomím
 - Historické vědomí → historická paměť
- Loajalita
 - o Před 19. stoletím neexistovala kolektivní identita, ale přesto byla určitá diferenciací – binárnost: Češi – Němci → na základě kulturní loajality
 - o Je ale jakoby primordiální
 - o **Herman Cohen**: loajalita = emotivně-pragmatická souvztažnost, produkt vnějších činitelů
- Přechod k pojmu identita
 - o První práce, které pracují s tímto pojmem vznikají v 50. a 60. letech
 - o **Anselm Strauss** (*Mirrors and Masks: The Search for Identity*) – komunikace má důležitou funkci v procesu formování identity
 - o **Erwing Goffman** (*Všichni hrajeme divadlo*, 1959) – identita je jedinec nucen přijímat, *identita = role*
 - **Goffman** nechápe společnost jako jednolitý celek
 - V každodenním životě totiž jednáme za různých podmínek – kontext v němž jednáme není společnost jako celek, ale pouze malý výsek, v němž se nacházíme

- Předpoklad světa jako divadla
 - Při komunikaci se lidé přizpůsobují – chování je připodobňováno k divadelní hře
 - Role lidí = identita – ta ale není vázána na jejich skutečnou identitu, ale na konkrétní situaci
- Otázky, jaké bylo kolektivní vědomí předmoderních společností (stavovské, konfesijní...)
- **Erik Erikson** - Identita = sebereflexe jednice, tvorba sebeobrazu – její formování je ale provázáno s dobovým sociálním kontextem
 - Podle jeho teorie se identita vyvíjí zpravidla v osmi etapách
 - mládí je identitotvorná fáze života – vychází z rodinných vztahů
 - když se nám pak až dospějeme otevře svět může dojít ke *krizi identity*
 - k tomu dojde, pokud v průběhu dospívání nezískáme „ego identitu“ (zkoumá to, jelikož sám něčím takovým prošel)
 - Erikson pojem identita velmi zpopularizoval vydáním knihy *Mladý muž Luther*, 1975
 - Lutherovo chování jako typická mladická rebélie, která díky různým okolnostem přerostla ve společenskou reformu
 - Chování Luthera je možné chápat pouze v širším kontextu toho, jak se Luther snažil postavit v mládí autoritě svého otce → Luther měl krizi identity a hereze se pro něj byla řešením jeho duševní krize → v touze vymanit se z moci otce odvrhl s ním i papeže, církve a na čas i Boha
 - na příkladu Luthera pak demonstuje, jak jsou mládí náchylní k radikálnímu chování – protože prochází krizí identity
- **Jurgen Habermas** (1929 –) – identita = pojem zastřešující intersubjektívni relace
 - kolektivní identita je často zaměňována s kolektivním vědomím
 - každý má více identit, které jsou vedle sebe/nad sebou (národní, etnická, konfesijní, genderová...)
 - průvodním znakem modernity byla krize identit
 - multiplikační možnosti, které v 19. století nabídla moderní společnost
 - rozpadly se společenské rámce – privátní vs. veřejná sféra, difúze profesí, zájmů → individualismus
- **Karl Deutsch** – k formování identity je třeba komunikace
 - Samotná interakce pak produkuje identifikaci (komunikujeme v různých rolích)
- Dva typy pojetí identity
 - Esencialistické: identita = vědomí příslušnosti k reálně existujícím kolektivním subjektům
 - Neřeším historickou proměnlivost subjektů
 - Identita je přirozená a samozřejmá vlastnost sociální entity
 - Národní identita = náhrada stavovské identity
 - Konstruktivistické: identity jsou nestabilní, multiplicitní a proměnlivé
 - Identita je produktem komunikací a praxí
 - Nejde pouze o jazyk, ale jak on sám imputuje aktérům kategorie
 - Identity se formují až narací (studium biografí)
- Dekonstrukce identity – představa národu jako homogenního celku je mylná → zájem se přesouvá ke studiu nacionalismu, symbolů či rituálů

- V 80./90. letech kritika, že nadměrné užívání pojmu mu ubírá reálného významu; že je pojem používám politicky = identita je vše a nic zároveň
 - **Rogers Brubaker a Frederick Cooper** – článek *Beyond Identity* (2000)
 - Kritika nadužívání termínu identita
 - Pokud je identita používána v příliš silném významu, znamená příliš mnoho, nebo naopak příliš málo v případě, že je chápána volně a proměnlivě → identita by tedy nemusela znamenat vůbec nic
 - Problémem není pouze používání identity jako analytické kategorie (a tím pádem její vyprázdňenost), ale i opomenutí významných fenoménů, které se pod pojmem identita skrývají
 - Sebepoznání (*selfunderstanding*)
 - Vnější kategorizace a proces formování skupin spolu s pocitem příslušnosti ke skupině (*groupness*)
 - Vhodným termínem pro studium sociálního světa z důvodu jeho situační podstaty je pojem identifikace co by proces (ať už sebeidentifikace či identifikace ostatních)
 - **Richard Jenkins**
 - Chce najít střední cestu mezi nekritickým pohledem na identitu a Brubakerovým a Cooperovým odmítnutím tohoto pojmu
 - Identita = lidská schopnost rozpoznávat kdo je kdo
 - Klade ale stejně jako Brubaker důraz na identitu jako proces – nechce ale nahradit „identitu“ za „identifikaci“ (to i Brubakerovy a Cooperovy vytýká)
 - Kritika Brubakera, že se ve své snaze najít správně analytické kategorie odpoutává od skutečného sociálního světa a vytváří příliš teoretické modely, které nemusí odpovídat realitě, tak jak ji chápou lidé
 - Proces utváření identit = na jedné straně interakce mezi interní sebeidentifikací nebo skupinovou identifikací a na straně druhé externí kategorizace prováděná ostatními
 - Čtyři paradoxy etnické identifikace
 - Identity, které vznikly v mladém věku, mohou být velmi pevné a neměnné, ačkoliv je identita měnící se fenomén (a identifikace proces)
 - Kolektivní identifikace, přestože je v některých situacích úzce provázaná s individuální identifikací, nepodmiňuje chování jedince
 - Lidé často v souvislosti s jejich národní nebo etnickou příslušností říkají jednu věc, ve skutečnosti se ale mohou chovat odlišně
 - Etnická identifikace je každodenní proces, přestože se zdá být pouze součástí oficiální (například státní) politiky identit)
- Historicky dvě vývojové fáze v chápání identity
 - Starověk – filosofie, matematika, logika
 - Identita = něco, co je jasné a přesně vymezené; identifikátor a kvantifikátor, který stojí v opozici nahodilosti
 - Raný novověk – mění se podoba společnosti; změna v chápání víry, jako toho, o co se opíráme (v té době se křesťanství rozpadá na více církví a také dochází k sekularizaci)
 - Identita přebírá roli toho, co nás definuje (předtím to byla právě ta víra)
 - Identita se začíná vztahovat k individu, který je oproštěn od předchozích závazků
 - se vznikem sociálních médií, se identita kolektivizuje

- konkrétní tematizace
 - 1950' a 1960': užívání v sociálních vědách
 - **Erik Erikson: *Young Man Luther***
 - Vykládá, jak se individuální identita překládá na kolektivní identitu
 - Poté se zabývá i psychoanalýzou – proč se lidé chovají, tak jak se chovají
 - 1970' a 1980': rozmach užívání pojmu identita
 - Vznikají teorie národa (co by sociální konstrukt) a nacionalismu (co by hodnotově komunikační hnutí)
 - Národ jako produkt komunikačních strategií nacionalismu
 - Z identity se stává „inflační pojem“
 - **Karl Deutsch, Jurgen Habermas, Ernest Gellner**
 - Sociální konstruktivismus
 - 1990': kritická sebereflexe
 - Začíná být kritizováno nadužívání pojmu – je těžko definovatelný, díky čemuž dochází ke zmatení a analytické neurčitosti
- Identitu je možné chápat
 - Staticky: vymezení totožnosti
 - Vazba na jméno, pohlaví...
 - Individuální unikátnost, která je nezaměnitelná
 - Více identit: matka, dcera, žena
 - Identita jako to, jak se chovám
 - Interní identita – jak se vidím já sama
 - Externí identita – jak mě vidí ostatní
 - Integrita – neměnnost identity
 - Procedurálně: identifikace
 - Spojování se společenským kontextem
 - Nikdo neexistuje mimo vliv sociálního prostředí
 - Mám identitu po rodičích, tu ale rozvíjím učením
 - Otázka, do jaké míry si identitu volím; jak moc mě ovlivňuje aniž bych si to uvědomovala; jak moc mi je násilím vnucována
- pluralitní vs. monistická identita (když radikální hnutí uhrane lid a ti pak jako ovce dělají vše ve jménu identity)
 - **Hannah Arendt** – *Eichmann v Jeruzalémě*
- Strategie utváření identity
 - Narativní identita – „life story“ – vázána na to, jak se chovám
 - **Sigmund Freud** – součást psychické autogeneze = vyvíjí se se mnou
 - Podmíněnost existence osobní identity vyprávěním
 - Člověk vypráví a především je vyprávěn jinými a sebou samým – dává sobě smysl skrze ostatní – základní oporou osobní i kolektivní identity je přitom paměť
 - Osobní i kolektivní vzpomínání je podmíněno narací
 - Když si pak zpětně ten svůj příběh převyprávím, tak se dozvím, kdo jsem a proč jsem to dělal
 - Lidé si potřebují dát smysl tomu, co udělali, a tomu, co se stalo
 - Není možné bez paměti
 - Vykoukal: „Pozor, abychom si nelhali. Vše se stejně dřív nebo později projeví.“

- Katarzní role = očistná role
- pět nejčastěji užívaných chápání pojmu identita
 - základ sociální či politické akce, která ale nesměruje k nějakému účelu
 - přirozená součást a vybavení člověka
 - *self-understanding*
 - „stejnost“ definuje objektivně i subjektivně chápanou stejnost uvnitř kolektivu
 - umožňuje přežívat v kolektivu – přebírám totiž identitu druhých (Spartan)
 - genderová studia, nacionalismus, rasová studia
 - klíčový aspekt individuálně nebo kolektivně pojatého „jáství“
 - oproti kolektivu se vymezím
 - znaky kolektivu si vynáším i mimo něj
 - hluboce zakořeněná identita
 - produkt, předpoklad sociální či politické akce, která má záměrně interaktivní charakter
 - identitu vynáším ven, abych sdružil kolektiv
 - produkt akce – tato identita je procedurální
 - pomíjivý výsledek střetávajících diskurzů
 - labilní, mění se
 - přeskakování z identity na identitu každou hodinou a poté skládání dohromady
 - za každou identitou člověka je jiný sociální svět
- silná identita: objektivistická koncepce masové identity – etnické, genderové
 - z identity se nedá uniknout
 - snaha soustředit lidi kolem centrálního bodu
 - identitu má každý, i když si toho třeba není vědom
- slabá identita: vše se prolíná, respektuje to individuálnost, každý má více identit
 - snaha vyváznout ze silné identity – občanská společnost, minority
 - může se rozpadnout do změní názorů (Vykoukal: „Když se ale něco rozpadne tisíckrát, je možné to pak chápat jako identitu?“)
- kategorizace – vzniká jako alternativní pojem
 - zvolená vs. vnucená
 - soustředí se na aktéry identifikace a ne na cíl (tedy jaká je identita)
 - proces identifikace je přirozený, ale nutně neznamená vznik nové identity
 - role státu – vybírá daně, sčítá lid = jakoby chce tvořit kategorie/identity
- sebeuvědomění – také alternativní pojem
 - uvědomění sebe sama v sociálním kontextu
 - není to racionální proces
- kolektivismus – také alternativní koncept
 - velké identity se netvoří jen racionálně – velkou roli hrají také emoce
 - například nacionalismus, projevy sounáležitosti během Olympijských her

alterita = definuje „tebe“, ty ostatní

- *binární relace uvažování*: černá-bílá, +/-
 - identita vs. alterita
 - promítá se od tribalismu – sdružování podobných lidí dle identitárních parametrů – a od teritorialismu – mám svůj prostor a nechci, aby se ke mně někdo přibližoval
- dichotomizace vs. homogenizace vs. naturalizace
- subjekt si může tvořit obraz druhého ze své perspektivy → kauzální poslušnost: já → druhý
- x proces identifikace mé osoby a druhého je komplementární (Said, Todorova)

- identitární konflikty – náboženské války, migrace
 - problém inkluze vs. exkluze (začlenit nebo držet stranou)
 - multikulturalismus vs. uniformita
 - dvě chápání
 - střet jinakosti – **Samuel Huntington**: *Clash of Civilization*
 - imitace jako snahy o stejnost – **René Girard**: *Mimetic desire*
 - lidé přirozeně imitují druhé – to ale může vést ke konfliktu: toho druhého totiž může rozzlobit, že toužím po tom stejném/chovám se stejně
 - rozdíl imitace = pozitivní aspekt reprodukce chování někoho druhého
x mimésis = negativní aspekt rivality

stereotyp

- slovo pochází z tiskařiny
- dva typy
 - autostereotyp – moje představa o mě
 - heterostereotyp – moje představa o jiném člověku
 - + autoheterostereotyp – moje představa o mě je zároveň moje představa o jiném (Irově v Irsku či v S Irsku)
- Proces tvorby stereotypu
 - Kauzálně – představa sebe samého a pak druhých
 - Komplementárně – paralelní procesy (**Said, Todorova, Wolf**)
- Stereotypy čisté – předstrukturalismus
 - Je nám to předem dáno
- Stereotypy hybridní
 - Nic nelze předvídat a komparovat, jelikož vše se neustále tvoří a konstruuje

Edward W. Said: Orientalismus – Západní koncepce Orientu

- *Orientalismus* = vyrovnání se Západu s Orientem
- Orient je Evropě sousedem; oblastí, kde byly největší a nejbohatší kolonie; zdrojem jejich civilizací a jazyků, kulturním rivalem
- Orient představuje jednu z nejčastějších evropských představ jiného světa
- Orient pomáhal Evropu (Západ) negativně definovat – byl jejím protikladným obrazem, myšlenkou, osobností i zkušeností
- *Orientalismus* = jistý druh diskurzu s vlastními institucemi, slovníkem, vědou, představami, doktrínami
- *Orientalismus* dle Saida označuje hned několik spolu vzájemně souvisejících věcí, má tedy několik významů
 - o Orient jako označení vědeckého původu – orientem se zabývají antropologové, sociologové, historici, filologové
 - o Druh myšlení založený na ontologickém a epistemologickém rozlišení mezi „Orientem“ a „Okcidentem“ / „Západem“
 - o Postup, jímž Západ Orientu vládne, restrukturalizuje ho a spravuje = tedy diskurz
 - Záslouhou orientalismu nebyl Orient nikdy zcela nezávislým předmětem myšlení ani jednání
- Počátky orientalismu na konci 18. století
 - o Od té doby je možné uvažovat o daném oboru a o širším diskurzu v oblasti mocenských vztahů jako o společenské instituci zabývající se Orientem
 - o Především díky Británii a Francii
- Evropská kultura získávala sílu a identitu právě vymezováním vůči Orientu
- Orient je pouhou představou s vlastní myšlenkovou, imaginativní a terminologickou historií a tradicí, která ji postupně utvářela a zpřítomňovala pro oblast Západu
- Západ a Orient se vzájemně doplňují, podporují a jeden ve druhém odrážejí
- Orient byl svým způsobem uměle utvořen = „orientalizován“
 - o Protože byl shledán orientálním v tradičním slova smyslu (jak ho chápal Evropan 19. století)
 - o Protože mohl, nebránil se tomu, být učiněn orientálním
- Význam orientalismu spočívá také v roli jistého znaku euroatlantické nadvlády nad Orientem
- V netotalitních společnostech platí, že jisté kulturní formy vítězí nad jinými – tato forma kulturního „vůdcovství“ = hegemonie
 - o Kulturní nadvláda Západu dala orientalismu jeho sílu a vytrvalost
 - o Kolektivní představa o „nás“ v protikladu k „nim“
 - o Myšlenka nadřazenosti Evropy nad všemi neevropskými národy i kulturami
 - o Orientalismus se právě opírá o tuto nadřazenost
- Odborník zabývající se Orientem bude vždy přistupovat k předmětu zkoumání jako Evropan, Američan a teprve poté jako jednotlivec – je si vědom vazby na domovinu/mocnost
- Orientalismus nelze chápat jen jako politické téma (ve vztahu mocenské nadvlády) či oblast, která by byla kulturou, vědci či institucemi pasivně vnímána
 - o je také rozšířením geopolitického uvědomění do estetických, vědeckých, ekonomických .. prací
 - o je rozpracováním základního geografického rozlišení a celé řady „zájmů“, které jej dále udržují
 - o je to vůle a záměr porozumět tomu, co je jiným světem

- je to diskurz, který není v přímé závislosti na politické moci, nýbrž je vytvářen a udržován prostřednictvím nerovného vztahu k různým druhům moci: politické, kulturní, intelektuální, morální
- = tvoří tedy významnou složku moderní politicko-intelektuální kultury a vypovídá spíše o „našem“ světě než o Orientu
- Vnějškovost orientalismu – předmětem kulturního diskurzu není objektivní pravda, nýbrž různé podoby reprezentací
 - Jazyk vlastně tvoří skutečnost, která ale nikdy není objektivně pravdivá
 - = hodnota, účinnost a věrohodnost výroků o Orientu se o skutečný Orient opírá málo
 - Tím získá orientalistický text své dominantní postavení, ale zároveň se Orientu vzdaluje
 - Za svou logiku pak vděčí právě Západu a rozličným technikám zobrazení
 - Účinek těchto reprezentací závisí na institucích, tradicích, konvencích a obecně přijatých dorozumívacích kódech – nikoliv na Orientu samotném

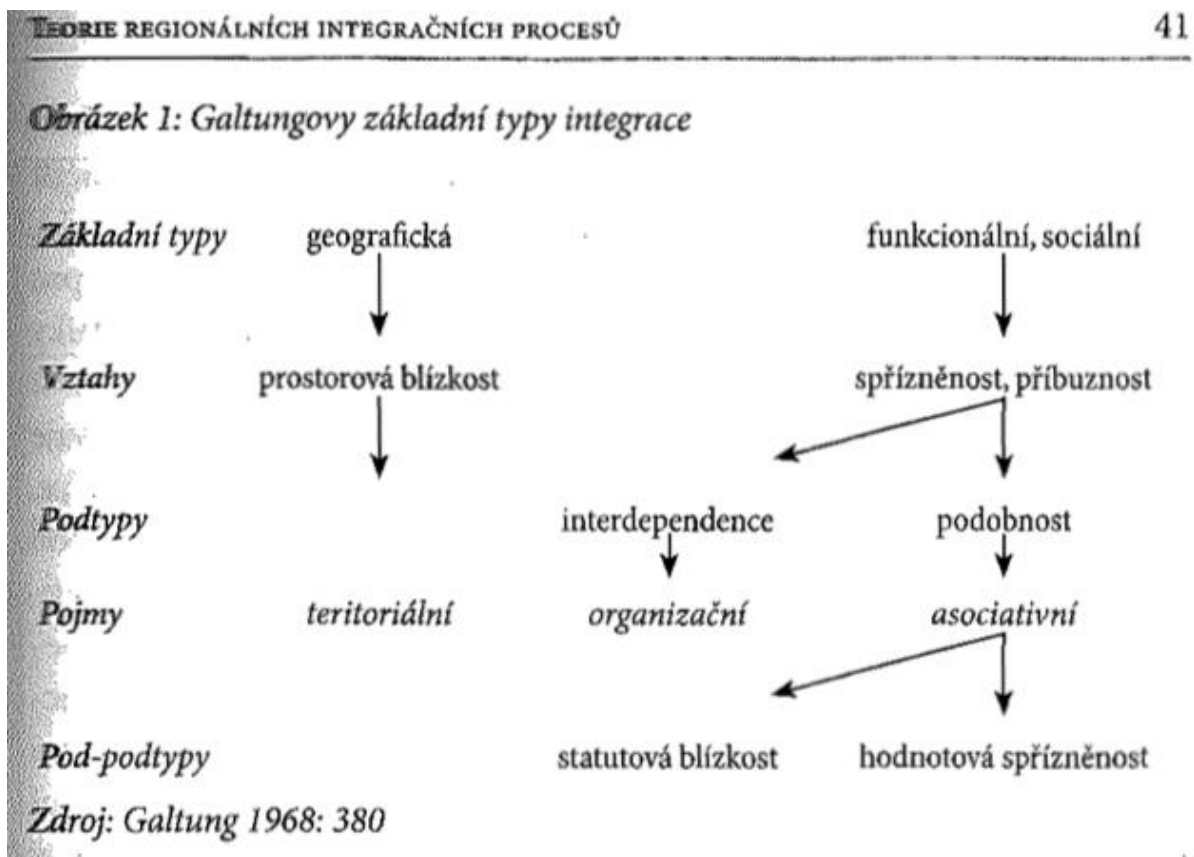
American Exceptionalism – M.S. Lipset

Indians in Unexpected Places – P.J. Delloria

7. Integrace

Strukturální teorie integrace (J. Galtung)

- Integrace = proces, kdy dva nebo více aktérů vytvářejí nového aktéra -> když je proces dokončen, aktéři jsou integrováni
 - Teritoriální – spojování na základě geo. Blízkosti
 - Vertikální – na základě vzájemné propojenosti
 - Horizontální – spojování na základě podobnosti
- Dezintegrace = proces, kdy jeden aktér rozdělí 2 či více aktérů
- Rozdělení integrace
 - a) Geografická – spojení 2 či více aktérů nacházejících se v těsné prostorové blízkosti, integraci tedy předchází teritoriální vztah aktérů
 - b) Funkcionální
 - c) Sociální
 - F + S integrace – aktéři předem sdílejí nějaký sociální vztah

- Podoby sociálních vztahů:
 - 1) Konkrétní interakce a interdependence (dochází k výměně něčeho)
 - 2) Abstraktní vztahy (nedochází k výměně konkrétního, ale aktéři jsou si něčím (hodnotově) blízcí)
- Kameny integračních procesů jsou státy
 - Organizační integrace = dochází ke spojování států na základě dělby práce -> výsledkem je (neo)kolonialismus
 - Asociativní integrace = státy se sdružují na základě spřízněnosti hodnot -> výsledkem je funkcionalismus, který vede k vytváření mezinárodních vládních organizací
- Za první krok integraci G. Považoval geografickou integraci vycházející z prostorové blízkosti na níž pak navazovala integrace asociativní či organizační

- To platilo pro mezinárodní systém cca do konce 60.let -> následně spolu s technologickým pokrokem v komunikačních technologiích byla oslabena nutnost prostorové blízkosti jako prvního kroku
- V současnosti se nejvíce setkáváme s integračními procesy geografickými a asociativními, naopak organizační integrace se vyskytuje méně (většinou není ekonomicky výhodný – do centra se dostává aktér s nejsilnější a nejrozvinutější ekonomikou a ostatní se stávají periferií)

Konceptualizace J. Nye

- Typologie integračního chování – snaha vysvětlit integrační chování prostřednictvím měřitelných ukazatelů
 - a) Ekonomická integrace = formování transnacionální ekonomiky

Tabulka 1: Nyeova typologie regionální integrace

Typ integrace	Podtyp	Druh projevu a činnosti
Ekonomická integrace	Integrace v oblasti obchodu	Je založena na regionálním exportu zboží.
	Integrace v oblasti služeb	Je založena na sdíleném řízení služeb.
Sociální integrace	Sociální integrace mas	Jsou založeny na počtu a typu transakcí.
	Sociální integrace mezi skupinami elit	
Politická integrace	Institucionální integrace	Je založena na integraci v oblasti institucí a zohledňuje změnu autonomie členských zemí.
	Policy integrace/integrace politik	Je založena na míře společného jednání členských zemí.
	Subjektivní integrace	Je založena na existenci společné identity a vzájemných povinností.
	Bezpečnostní společenství	Je založeno na očekávání nenásilného řešení sporů mezi členy.

Zdroj: Nye 1968: 860 a nn

- b) Sociální integrace = formování transnacionální společnosti
- c) Politická integrace = formování transnacionální politické interdependence
- Nye přichází na to, že proces dezintegrace může probíhat v témže čase a místě jako integrace
- základní typy integračních procesů: ekonomická, sociální, politická a bezpečnostní
- Teritoriální ekonomická integrace = ESVO (Evropské sdružení volného obchodu), Společný trh Jihu
- Funkcionální integrace bez teritoriální blízkosti = zóna volného obchodu mezi USA a Izraelem, OECD

Společenská integrace

- Proces včleňování jedinců nebo skupin do již existujícího společenského celku – proces začleňování jedince do společnosti a jejího každodenního života
- Inkluze = proces, kdy se příslušníci menšin nebo znevýhodněných skupin zúčastňují stejných běžných aktivit jako lidé z většinové společnosti
 - Inkluze vs. Integrace -> integrační postupy zajišťují a vytvářejí znevýhodněným jedincům speciální podmínky - speciální školy pro postižené děti vs. Inkluzivní vzdělávání (zařazování znevýhodněných žáků do běžných škol)
- Modely:
 - 1) Asimilační – přistěhovalci se vzdávají svých zvyků a tradic a přebírají zvyky většinové společnosti -> učí se novému jazyku, normám chování nebo životnímu stylu
Problémy: neochota integrace, odpor ze strany společnosti
 - 2) Multikulturní (salad bowls) = každá kultura si zachovává své charakteristiky, tvorba komunit stejné kultury žijících ve čtvrtích, často porušování nebo odlišný přístup k lidským právům (práva žen atd.)
Př.: Velká Británie, USA (melting pot)
- **Francie** – asimilační model – začlenění jedinců skrze jazyk a kulturu, propojení integrace a naturalizace, integrace navazuje na hodnoty Velké francouzské revoluce a myšlenek sekularismu a základních hodnot (rovnost, svoboda, bratrství) -> pojmáno skrze koncept republikánského modelu státního občanství:
 - Princip rovnosti
 - Francouzský jazyk
 - Pozitivní paměť na revoluci
 - Laïcité

ius solis (nabytí občanství narozením na území státu), migranti v současnosti ekonomicky a sociálně vyloučení – myšlenka, že ohrožují chudnoucí příslušníky nejchudších francouzských vrstev
- **Velká Británie** – multikulturalismus v současné době doprovázen pochybami v souvislosti s nepokoji na předměstích, problematika rasismu řešena od 70.let
- **Německo** – integrace jako oboustranný proces = supporting and demanding
 - Jazykové a integrační kurzy, poradenské služby, ALE migranti se musí naučit jazyk a žít v souladu se sociálním pořádkem a zákony
 - Využívání schopností a dovedností migrantů v rámci německé ekonomiky
 - Důraz na německý jazyk + snaha o rovnost příležitostí

Ekonomická integrace

- Ekonomicky států se propojují a odstraňují bariéry vzájemného obchodu
- Stupně ekonomické integrace:
 - Zóna volného obchodu: snížení či úplné zrušení cel na některé výrobky
 - ASEAN (Brunej, Filipíny, Indonésie, Kambodža, Laos, Malajsie, Myanmar, Singapur, Thajsko, Vietnam), NAFTA (Kanada, Mexiko, USA), EFTA (Island, Lichtenštejnsko, Norsko, Švýcarsko), CEFTA (Albánie, BiH, Černá Hora, Kosovo, Moldavsko, Severní Makedonie, Srbska)

- **CEFTA** – Central European Free Trade Agreement – sdružuje země Evropy, které nejsou v EU
 - Založena 1992 v Krakově – původně ČSR (poté ČR a SR), Polsko, Maďarsko
 - 1996 – Slovinsko, 1997 – Rumunsko, 1999 - Bulharsko, 2002 - Chorvatsko, 2006 - Severní Makedonie, 2007 - Albánie, BiH, Černá Hora, Kosovo, Moldavsko, Srbsko
 - Poznaňská deklarace udávala kritéria členství: asociační smlouva s EU s ustanovením o budoucím úplném členství v EU, člen WTO, sdružení volného obchodu se současnými členskými státy CEFTA
 - Nyní kritéria dle dohody ze Záhřebu (*2005): člen WTO, nebo závazek respektování předpisů WTO, jakákoliv asociační smlouva s EU, sdružení volného obchodu se současnými členskými státy CEFTA
 - X snížení kritérií, aby mohly vstoupit BiH, Srbsko, Moldavsko, Černá Hora
 - 1997 – volný obchod s průmyslovými výrobky
 - 1998 – odstranění cel u zemědělských výrobků
- **BAFTA** – v době CEFTA vzniká v Pobaltí (zanikla vstupem pobaltských zemí do EU v roce 2004)
- Celní unie: dohoda na omezení vzájemných obchodních bariér a zároveň uplatňující společné celní vazby vůči třetím zemím
- Společný trh: odbourání veškerých cel, společný celní sazebník vůči třetím zemím, volná pohyb zboží, služeb, práce a kapitálu
 - EHS
 - EES/EAHU
 - Jednotný vnitřní trh: zavedení společných technických a jiných norem na výrobky – pojem vznikl na konci 80. let s JEA – příkladem EU
- Hospodářská a měnová unie: část pravomocí převedena na nadnárodní instituce + užívání společné měny
 - Eurozóna

8. Kapitalismus

- Kapitalismus = hospodářský systém, kde jsou výrobní prostředky v soukromém vlastnictví a jsou provozovány v prostředí tržní ekonomiky za účelem dosažení zisku
 - o Akumulace zisku → vznik kapitálu → jeho investice do výroby za účelem zisku → akumulace zisku ... a tak dokola
- Kapitalismus se začal objevovat postupně od 16. století, kdy je pomalu vytlačován systém feudální²
 - o Průmyslová revoluce pak umožnila rozšíření kapitalismu
 - o K rozvoji dochází nejprve v zemích s vyšší mírou vzdělanosti
- Základní idea „protestantské etiky“ debatovaná na přelomu 19. a 20. století – nejvíce ji proslavil Max Weber, nicméně různí autoři tuto myšlenku formulovali již před ním
- **Martin Offenbacher** – dizertace o konfesích a sociální stratifikaci (1901)
 - o Katolíci ve svém sociálním původu, vzdělání a ekonomické úspěšnosti zaostávají za protestanty
- **Eberhard Gothein** – v roce 1892 vydá publikaci o hospodářské publikaci Černého lesa
 - o Kalvinistická diaspora je současně škola kapitalistického hospodářství
 - o Je i citovaný v Weberově „Protestantské etice“
- **Werner Sombart** – dílo *Moderní kapitalismus* (1902)
 - o Protestantismus (zejména ve svých variantách kalvinismu a kvakerismu) podpořil výrazným způsobem vývoj kapitalismu
 - o Vysvětluje vznik moderního kapitalismu především židovským vlivem
 - Židé přišli z pouště, kde se naučili techniku přežít i za náročných podmínek → velká píle → jednodušeji se po příchodu do Evropy prosadili
 - Židovské náboženství + racionalita „světského“ boje o přežití → ekonomická racionalita a vznik kapitalismu
 - o X **Weber** Židy chápal jako představitele „párijského kapitalismu“ – ti přispěli k rozvoji západního racionalismu, nicméně jejich vliv na rozvoj kapitalismu byl slabý
 - Pro duch moderního kapitalismu byl totiž důležitý asketismus, který provozovali mniši a poustevníci
- **George Jellinek** (1895) – učitel práva v Heidelbergu
 - o základní politická a občanská práva nebyla výsledkem osvícenství, nýbrž pietistických disidentů 17. století
 - o Weber se s Jellinkem znal
- **Max Weber** –
 - o Hospodářská dynamika západní civilizace (tj. kapitalismus) jako nezamýšlený důsledek reformace
 - o Protestantské církve považovaly průmysl a šetrnost za projev nového druhu zbožnosti (charakterizované tvrdou prací) x ostatní církve spojují svatost s odříkáním si světských věcí
 - → kapitalistické „povolání“ bylo náboženského původu
 - o Vytrvalá práce jako nejjistější známka toho, že člověk patří mezi „vyvolené“ (tj. lidi vybrané Bohem ke spáse)

² Feudální systém = systém lenních vztahů (*feudum* = léno). Vztah vazal – lenní pán. Vazal se zavázal k věrnosti, poslušnosti a službě (hlavně vojenské) vůči pánovi, který mu za to zaručuje ochranu a materiální zajištění prostřednictvím léna. Léno byla nejčastěji půda, která živí své držitele (tedy vazaly) a je obhospodařována venkovany.

- Protestantství má za následek osvobození nabývání bohatství od zábran tradicionalismu – prolamuje omezování úsilí o zisk nejen tím, že je legalizuje, ale také tím, že je chápe jako vůli boží
- Protestanté žijí, aby pracovali (x ostatní lidé pracují, aby žili)
- → právě z této etiky se zrodil novodobý kapitalismus
- **X Weber** nedokázal vysvětlit kapitalistické úspěchy katolické Francie či třeba Belgie
- **Karl Polányi** (dílo *Velká transformace*, 1944)
 - Maďarsko-kanadský historik, filozof a ekonom židovského původu (narozen na území dnešního Rakouska)
 - Kapitalistická společnost = tržní společnost není výsledkem přirozeného vývoje – je to dějinný převrat (který nemá v dějinách srovnání)
 - To, že ve starých civilizacích existovaly trhy, neznamená, že měly tyto společnosti něco společného s naší tržní společností
 - Hybatelem kapitalistického procesu nebyly sociální/třídní zákony, nýbrž technologický pokrok
 - Pokrok si vynutil určitý řád → rozvrat tradičního systému produkce a života
 - Aby nedošlo k rozvratu společnosti → vzniká „národ“ a „národní stát“
 - Bez státu by kapitalismus nepřežil
 - Regulaci trhu si vynutil sám kapitalismus v rámci hledání rovnováhy (a nikoliv stát)
 - Vztah ekonomický systém a kulturně-historický kontext
 - Po kapitalismu bude následovat období socialistické (tam klíčová role státu pro přežití uznána všemi aktéry) → dojde k vědomému přijetí toho, co se tak jako tak děje → stát bude nadřazen volnému trhu, bude vyvažovat jeho excesy a udržovat sociální smír
 - X liberálové – stát je překážka
 - X **Marx** – stát jako nástroj jedné třídy k vykořisťování druhé třídy
- Proti kapitalismu vzniká socialismus
 - Chce nahradit kapitalistickou formu hospodářství systémem založeným na společném vlastnictví
 - Cílem socialismu – dosáhnou ideálů rovnosti, spravedlnosti a mezilidské solidarity

Někteří teoretici socialismu

- **Enrico Barone** (1859-1924)
 - Tvrdí, že ministerstvo výroby v ekonomice kolektivistického typu může plánovat výrobu racionálně
 - Pro zajištění efektivnosti tedy není potřebný trh
 - Vytvoří soustavu rovnic spočívajících na principech teorie celkové rovnováhy **Walrase**
 - Soustavou simuluje tržní mechanismus a demonstruje, že i socialismus může správně určit množství i ceny a efektivně alokovat zdroje
 - Plánovači musí pouze tuto soustavu vyřešit, aby našli pro každou položku zúčtovací cenu, při které se poptávka rovná nabídce
- **Oskar Ryszard Lange** (1904-1965) – dílo *On the Economic Theory of Socialism* (1936)
 - Polský ekonom, statistik, politik a diplomat, reformní marxista
 - Zabýval se racionalitou a efektivností socialistického plánovaného hospodářství
 - Kritika kapitalismu
 - Monopoly v kapitalismu 20. století omezily tržní síly a volnou konkurenci (monopoly jsou schopny kontrolovat ceny)

- Jedinou cestou jak obnovit efektivní působení trhu a cen i prostředky demokratičtějšího hospodářství je nastolit socialismus
 - Veřejní funkcionáři, podřízení demokratické kontrole, mají v ekonomickém řízení nahradit kapitalistické šéfy velkých a mocných firem, kteří žádné kontrole nepodléhají
- Tendence kapitalismu k vysoké nezaměstnanosti
 - Narůstání monopolních prvků → pružné ceny jsou málo pravděpodobné → to má dopady na zajišťování rovnováhy při plné zaměstnanosti pomocí monetárních nástrojů
 - Kvůli existenci monopolů nelze řešit nezaměstnanost recepty **Keynese**
 - Monopoly na vyšší poptávku reagují zvýšením cen namísto rozšiřování výroby a zaměstnanosti
 - Řešením je potlačení moci monopolů státem – stát by měl vynucovat demokratické řízení ekonomiky
- Monopolní stadium kapitalismu samo spěje k demokratickému socialismu
 - Tržní socialismus ne jako negace kapitalismu, ale jako způsob obnovení sil konkurence a zachování demokracie
 - Užití tržních prvků při určování cen státem – plánovači budou určovat cenu metodou „pokus-omyl“ = budou dělat úpravy cen s tím jak roste nebo klesá nabídka (raději než aby si to trh dělal sám) → plánovači vezmou cenu produktu (který je vyroben ve státem vlastněné továrně) a tu buď zvýší, nebo sníží dle toho, zda to povede k přebytku či nedostatku → po tom, co to takhle vyzkouší několikrát, dojde k vytvoření matematického modelu, který bude následně užíván pro určování cen → pokud přebytky produktů, tak se ceny sníží a naopak
 - Zvýšení cen = podnícení podniků ke zvýšení produkce (neboť chtějí více zisku)
 - Simulací tržních sil dojde k efektivnímu řízení nabídky a poptávky
- Kritika hospodářské politiky SSSR – ta není socialistická, nýbrž autoritářská řízená politickými zájmy – v SSSR neexistence demokratického socialismu s trhem
 - Zdroje směřovány do zbrojení namísto sektoru spotřebních komodit → nedostatkovost
 - Rozvoj průmyslu na úkor zemědělství
 - Důraz na kvantitu před kvalitou
- Snaha kombinovat výhody kapitalismu (efektivnost) a socialismu (demokracie hospodářského rozhodování)
- Chtěl kombinovat centrální hospodářství s decentralizovaným řízením, samotné plánování chtěl zefektivnit moderními nástroji analýzy a prognostiky = propojení marxistické a neoklasické ekonomie dohromady
- Koncept socialistického tržního systému (kde existuje plánování, ale běžný chod ekonomiky usměrňuje tržní mechanismus) **Langeho** dále rozpracováván v teoreticky i v rovině pokusů o praktické aplikace (jugoslávský model, reforma **Oty Šika**)
- V současné době stoupenci tržního socialismu argumentují příkladem Číny
- X proti socialismu se vymezila celá řada ekonomických teoretiků
 - **Ludwig von Mises: Die Gemeinwirtschaft (Socialismus), 1922**
 - Podle něj je socialismus stav, kdy veškeré výrobní prostředky jsou výlučně kontrolovány organizovaným společenstvím

- V socialismu není možné provádět racionální ekonomickou kalkulaci, a tím i efektivní alokace
- V případě, že všechny výrobní prostředky jsou v rukou státu, není možné získat racionální ceny pro produkty
- **Mises** vychází z předpokladu, že cílem každého hospodářského systému je efektivní využívání vzácných zdrojů – k tomu je potřebné stanovení ukazatelů vzácnosti – jako ukazatel může sloužit pouze tržní cena
 - ale socialistická ekonomika je zbavena tržního cenového systému – a tedy i mechanismů měřících relativní vzácnost → postrádá relevantní kritérium racionální volby
- plánovaná ekonomika pro něj není hospodářství v pravém slova smyslu – je to spíše systém neuspořádaných činností fungující pomocí byrokratických a administrativních rozhodnutí
- Následně vydal dílo *Liberalismus* a také dílo *Kritika intervencionismu* – obhajoba liberalismu a poukázal na zhoubné důsledky státních zásahů do hospodářství
- **Friedrich von Hayek: Cesta do otroctví (1944)**
 - Společenský řád je přirozeně řádem spontánním a kvůli jeho komplexnosti jej není pomocí sociálního inženýrství možné vybudovat
 - Koncept *rozptýlených informací*: informace jsou v časoprostoru rozptýleny a efektivně je shromažďovat a zpracovávat do podoby znalostí dokážou pouze tržní subjekty
 - X plánovací centrum nedisponuje znalostmi o podmínkách decentralizovaných výrobních jednotek → nikdy nemůže rozhodovat efektivně
 - Plánovači mohou mít jen informace sdělitelné a sumarizovatelné v podobě statistik
 - X pro ekonomickou kalkulaci toto není dostatečné
 - Relevantní věci jsou z podstaty plánovacímu systému nesdělitelné

Max Weber: Protestantská etika a duch kapitalismu

- Rodinné pozadí Webera – matka zbožná členka pietistické církve, otec agnostik s liberálními názory
- Weber vyrůstal v Berlíně v době, kdy *Kulturkampf* – snaha liberálů z Německa omezit katolický vliv

Protestantská etika

- na základě statistik jasné, že podnikatelské vrstvy, vlastníci kapitálu a nejvíce kvalifikovaní dělníci mají v relativně větší míře protestantské vyznání než katolické
 - o katolíci mají v průměru nižší vzdělání než protestanti
 - o tendence katolických rodičů upřednostňovat humanistická gymnázia x u protestantských rodičů jsou preferovány technické studie a výrobně-ekonomická zaměstnání
 - o → výchovou vštípená duchovní specifičnost hraje roli v budoucnosti jedince
- Protestanté mají sklon podporovat ekonomický racionalismus ve větší míře než je tomu u katolíků
 - o zde cituje **Weber Offenbacha** – „katolík je klidnější, vybaven menším pudem po zisku, sází více na zajištěný průběh života, i když s menšími příjmy, než na ohrožující, rozčilující, ale eventuálně slávu a bohatství přinášející život. Lidová moudrost to formuje žertovně: buď dobře jíst, nebo klidně spát. V daném případě protestanti rádi jedí, zatímco katolíci rádi spí.“
- Protestantství ale neznamená oslabení křesťanské zbožnosti
 - o Například pietismus vyzdvihuje niternost a zápal víry, často kombinovaný s obchodní a podnikatelskou aktivitou
- Protestantská etika pomohla vytvořit „duch kapitalismu“, díky němuž v 16. a 17. století došlo k rozvoji podnikání, obchodu a celkově kapitalismu

Duch kapitalismu

- Pojem „duch kapitalismu“ je ilustrován citátem **Benjamína Franklina**: „Mysli na to, že peníze mají plodnou a úrodnou povahu. Peníze mohou produkovat peníze a jejich oddenky mohou nést ještě více a tak neustále. Pět šilinků dobře vydaných představuje šilinků šest, a dále sedm šilinků a tři pence a tak dál až do sta liber šterlinků. Čím více peněz je, tím více při obratu produkují, takže užitek roste a ještě rychleji. Kdo zabije bachyni, zničí tím celé její potomstvo až do tisícího kolena. Kdo promrhá pětišilink, zabíjí (!) všechno, co jím mohl vyprodukovat, celé roty liber šterlinků.“
- Duch kapitalismu = vydělávání peněz jako soustavná činnost provozovaná člověkem v právních mantinelech, finanční srovnávání nákladů a výnosů za účelem dosahování zisku a z toho vyplývající obchodování, výrobu či jiné podnikání
- Protivníkem „duchu kapitalismu“ byl tradicionalismus
 - o Tradicionalismus = etika projevující se normami, které svazují život, určují člověku místo v zakořeněném řádu, z něhož nemá jedinec takřka žádnou možnost se vymanit a svobodně se rozvíjet (tím méně pak obchodovat)
- Katolicismus podporuje tradicionalismus x protestantství podporují progresivní hospodářský rozvoj směrem k modernímu kapitalismu
 - o Zejména lidé pietistického původu jsou velmi tvůrčí v otázkách vštěpování nových ekonomických návyků
 - Tito lidé mají dobré schopnosti myšlenkové koncentrace, postoj chovat se k „práci jako k povinnosti“, jsou hospodární, střídmi a uměřeni

- Hybnou silou moderního kapitalismu nejsou peněžní zásoby zhodnocované kapitalistickým způsobem, nýbrž kapitalistický duch – tam, kde ožívá a kde se projevil, vytváří si sám peněžní zásoby
 - o = jde hlavně o nemateriální a duchovní zdroje, které otevřely cestu modernímu vývoji kapitalismu

Lutherova koncepce povolání. Úkol zkoumání

- Analýza pojmu povolání
- Luther vyzdvihl „světské povolání“ jako vnější výraz „lásky k bližnímu“
- Myšlenka „světského povolání“ co by nechtěný plod reformace (duch kapitalismu jako nepřímý důsledek reformace – byť to reformátoři pravděpodobně vůbec nechtěli)
 - o Ekonomický racionalismus přinesl ospravedlnění světské práce → povolání začalo znamenat, že člověk je povolán, aby hledal nejen cestu ke spáse, ale i každodenní práci vykonával co nejodpovědněji a nejracionálněji
 - o V kontrastu proti katolickému pojetí vzrostl mravní akcent a náboženská *prémie* za práci uspořádanou v povolání
 - o První léta Lutherovy reformace – na výběru povolání spíše nezáleží – člověk musí přijmout situaci, do níž jej Bůh postavil
 - → Luther nebyl spřízněn s kapitalistickým duchem
 - Brojil proti lichvě, měl odpor k obchodu
- Katolicismus viděl největšího odpůrce v kalvinismu
 - o Calvinismus totiž eticky zvláštní – jiný vztah mezi náboženským životem a pozemským jednáním

Náboženské základy askeze zaměřené na tento svět

- Nositelé asketického protestantismu jsou: kalvinismus v podobě, která převládla v 17. století; pietismus; metodismus; sekty novokřtěnců
 - o Žádný z těchto pohybů neprobíhal odděleně od ostatních
- Calvinismus vyvolal pocit absolutní osamělosti jednotlivce
 - o V otázce spasení každý člověk kráčí po cestě osudu sám
 - Osud byl dán od věčnosti (predestinace) → vyvstávaly otázky, zda nelze nějak zjistit, zda věřící patří k vyvoleným či zavrženým
 - Bůh o tom rozhodl předem → nezbyvá nic jiného než pevně věřit v Krista a neúnavně pracovat v povolání (jedině tak je možné zahánět náboženské pochyby a dodat si jistotu)
- Koncepce omilostnění existovala ve dvou verzích
 - o Obdařený může svůj stav milosti prožívat jako „nádoba božské síly“ – kloní se ve své zbožnosti ke kultivaci citu (Lutherovo učení)
 - o Obdařený může svůj stav milosti prožívat jako „nástroj božské síly“ – vede k asketickému jednání (kalvinismus)
- Katolická religiozita vede k tomu, že lidé nebyli motivováni se nějak více zapřičinit a konat dobré skutky
 - o Mohly je vcelku jednoduše po zpovědi odčinit – pár dobrých skutků na odčinění pár hříchů
- X kalvinisté chápou víru tak, že musí trvale vysluhovat svatost
 - o = bezplánovitost a nesoustavnost byla upravena v důslednou metodu veškerého lidského života
 - o → metodisté

Askeze a kapitalismus

- Puritáni v ideji povolání zdůrazňují metodičnost (ne jako **Luther** radostné přijetí losu o vyvolení, který Bůh člověku udělil)
- Užitečnost a bohuľibost povolání se měří měřítkem mravním před měřítkem produkovaných statků
- Ke svěřenému majetku má člověk závazek a je mu podřízen jako služebník
 - o Čím větší majetek, tím větší zodpovědnost
- „Světská protestantská askeze bránila vši silou prostému užívání majetku, podvazovala konzum, zvláště luxusní konzum. Naproti tomu však svým psychologickým účinkem zbavila výdělečnou činnost zábran tradiční etiky, vyprostila z pout zřítnost, neboť ji nejen legalizovala, ale dokonce prohlásila, že ji žádá Bůh. Puritáni a jim po boku i velký apologet kvakerství výslovně svědčili, že boj proti rozkoším a proti oddanosti hmotným statkům nemá být bojem proti rozumnému zisku, ale proti nerozumnému nakládání s majetkem.“
- Snaha o asketickou úspornost vytvořila podmínky pro tvorbu moderního kapitalismu
 - o Hlavně v Nové Anglii, Holandsku
 - Calvinismus tam panoval krátce, ale náboženské kruhy stačily akumulovat při úplném odproštění se od života velký kapitál
 - touha po mamonu nepřijatelná, ale pokorné spravování majetku (které jim nadělil Bůh) bylo morální povinností
 - „Pokud někdo usiloval jen o majetek, měli to reformovaní za vrchol špatnosti, ve shodě se Starým zákonem a s hodnocením „dobrého díla“. Bohatství jako plod práce v povolání měli však za boží požehnání. A co bylo ještě důležitější: když nábožensky tolik oceňovali neúnavnou, neustálou, systematickou práci ve světském povolání jako vůbec nejvyšší prostředek askeze a zároveň jako nejjistější a nejzřejmější známku omilostněného člověka a pravé víry, nutně to v člověku působilo jako mocná páka k expanzi toho, co jsme nazvali ‚duchem kapitalismu‘.“
- Ekonomické účinky velkých náboženských hnutí se dostaví až tehdy, když čistě náboženské motivy vyhasly a proměnily se ve střízlivou všední práci
 - o → původně náboženské myšlenky se podsunula utilitární interpretace a náboženské kořeny postupně odumíraly
- Role státu v ekonomice = různý přístup v tom do jaké míry stát může/měl by zasahovat, země se spíše koaličními vládami budou častěji inklinovat k levicovým řešením a budou více zasahovat x pravicové vlády zpravidla zasahují méně
- Korporátní struktura (Hall, Soskice) = share holder akcionáři x stake holder zájmové skupiny
 - o LME = Anglosaský – neoliberální princip, slabé odbory, dravá konkurence, preference volnotržního řešení v případě krize, koordinaci zajišťuje trh
 - Akcionář klíčový – share-holder -> jeho primárním zájmem je zisk, snaží se ho ideálně dosáhnout v krátkodobém horizontu, rizikovější dravější kapitál, chtějí mít rychlé výsledky, konkurenční strategie firem tedy je dravost/inovace/cenová strategie, vztahy s odbory a se zaměstnanci ustupují do pozadí, fragmentované vlastnictví firem (mnoho akcionářů, ale ne všichni mají vliv na rozhodnutí, spíše jen kontrolují zisky), rozhodování se odvíjí od veřejně známých informací

- Nejvíce akcií drží pojišťovny, domácnosti
- CME = Německý/kontinentálně evropský (+ i Japonsko a Asie) – mimotržní aktéři (banky, subdodavatelé, odbory, zaměstnanci atd.), větší angažovanost vlády a státu, ochrana pracovního trhu, vyjednávání na úrovni tripartity,
 - Zájmové skupiny jako klíčové – vstupuje mnohem více aktérů, zájmové skupiny mají své zástupce v jednotlivých orgánech – stupňovitý model (v radě se sejdou zástupci všech možných zájmových skupin x akcionáři jsou tak roztrženi, že se nemohou nikdy sejít všichni), přístup k financím – akceptují trpělivý kapitál (když bude firma dočasně ve ztrátě/pod tlakem konkurenta -> banka bude ochotná čekat, pokud bude mít přístup k informacím o dlouhodobě úspěšné strategii a nebo firmu jistí/kryje stát; důležitá je i dobrá reputace firmy), užší spojení s vlastnictvím (hlavně Skandinávie)
 - Existují zde křížové akcie – podniky si vzájemně vlastní akcie
 - V tomto modelu nejvíce akcií vlastní společnosti
- Rizika modelů
 - v 90. letech dochází k fúzi obou modelů
 - CME – Schroder a Blair se snaží posouvat své vlády blíže LME a oslabovat německý/rýnský kapitalismus (oslabování sociálního zabezpečení, flexibilnější pracovní trh, volnější podmínky vyjednávání platů atd.) – model vnímají jako pružnější a bude se lépe adaptovat na inovace, výhody = solidarita, zachování střední třídy
 - LME – výhody = inovace x nevýhody = vyprazdňování tradičních odvětví
 - Jak stojí kapitalistické systémy na vzdělávání -> CME = učňovské vzdělávání (propojení s budoucími zaměstnavateli a podpora státu), LME = vzdělávání stojí zcela mimo firmy a víceméně i stát
- Celkově se, ale jedná pouze o model západního světa do rozdělení, není zahrnut postkomunistický prostor (nachází se víceméně mezi oběma modely), Čína, Kanada

Conceptual – jeden koncept a jít víc do hloubky (globalizace, varieties

Practical – aplikace konceptu na specifický případ, ekonomiku atd. (inequality in France, what EU do to deal with inequalities), 2000 slov